NEMZETI NŐNEVELÉS.

VIII. ÉVFOLYAM. 1887. NOVEMBER. IX. FÜZET.

MAGASABB FOKÚ LEÁNYISKOLÁINK REFORMJA.

(Befejező közlemény.) *

III.

Az állam egészen a legutóbbi időkig csupán az elemi-, felső nép- és polgáriskolai tanítónők képzéséről gondoskodott az e czélra felállított intézetek által: a felsőbb lányiskolai és tanítónőképzőintézeti tanítónőségre a tehetség s a gyakorlat adta meg a képesítést. A magasabbfokú leányiskolák szervezetének módosításával azonban s azon törekvéssel, hogy nőnevelésünk rendszerében egység és összhang teremtessék, együtt járt annak szüksége is, hogy a felsőbb leányiskolai és tanítónőképzőintézeti tanítónők képzése is önállóan és tervszerűen szerveztessék. Midőn a közoktatási miniszter úr elhatározta, hogy e szükségnek eleget tesz, intézkedéseit nem korlátozhatta csupán csak a tanítónők képzésére; kiterjesztette azokat az elemi férfitanítóképzőintézeti tanárokra is, a kiknek hivatásukhoz mért tervszerű kiképzéséről szintén nem gondoskodott még sem az állam, sem a többi iskolafentartó hatóság.

Azt a fontos rendeletet, melyet a szóban forgó ügyben Trefort Ágoston, közokt. miniszter úr a mostani iskolai év elején 28,093. sz. a. intézett Békey Imre, fővárosi kir. tanfelügyelőhöz, egész terjedelmében közöljük, a mint következik s azután kötelességünk szerint nyiltan, legjobb meggyőződésünk szerint megteszszük rá észrevételeinket.

«Szükségét érezvén annak, hogy az elemi isk. tanítóképezdei és tanítónőképezdei s felsőbb leányisk. tanárok és tanítónők kinevezé-

* A megelőző közleményeket lásd: VI—VII. f. 245—55. l. és VIII. f. 329—36. l.

sénél oly egyének közül válogathassak, kik nemcsak a képezdei és felsőbb leányiskolai oktatás számára szükséges szakismeretekkel birnak, hanem azonfelül a népiskolai oktatás sajátosságát, a férfiképezdék, valamint tanítónők részéről a tanítónőképezdék és felsőbb leányiskolák külső és belső szervezetét alaposan ismerik és az internátusok és köztartások pedagógiai és gazdasági vezetéséhez megkivántató gyakorlati képességeket is elsajátították; annálfogva elhatároztam, hogy ily egyének képzésére, a Nagyságod felügyelete alatt álló s ily czélra minden föltételt magában egyesítő *budapesti állami elemi és polgári iskolai tanítóképezdéhez és az Andrássy-úti polg. isk. tanítónőképezdéhez, egyszersmind nevelőintézethez képezdei tanári, illetve képezdei és felsőbb leányiskolai tanítónői tanfolyamot csatolok.* Ezen tanfolyamon a polg. isk. tanítóképezdét, másrészről tanítónőképezdét végzett s ottlétök ideje alatt jellemökre és nevelői tulajdonságaikra nézve alaposan kipróbált oly növendékeknek, kik a polg. isk. tanítói avagy tanítónői képesítő vizsgálatot legalább jeles általános eredménynyel letették, alkalmat akarok nyujtani arra, hogy egy-két évi tervszerű önálló munkásság által *pedagógiai és szakismereteiket bővítsék és mélyítsék* és az intézeti elemi iskolai tanítóképezdében, illetve leánynevelőintézetekben, mint gyakorló iskolában, a képezdei és felsőbb leányiskolai oktatás és nevelés módjával, az adminisztrácziő és gazdaság teendőivel elméletileg és gyakorlatilag ismerkedjenek meg. Ehhez képest a képezdei tanári és tanítónői tanfolyam tagjai elé a következő feladatokat tűzöm ki :

1. *Általános pedagógiai ismereteik és képzésök* tovább fejlesztése és a képezdei oktatás követelte kiegészítése czéljából valamennyi tanár avagy tanítónő-jelölt: *a)* Tanulmánytárgyává tegye a szaktanár által kijelölendő vagy vele egyetértőleg választandó kiváló egy-két klasszikus neveléstani irányú filozófiai és pedagógiai irót, műveiknek eredetiben való olvasása és erről irásban és szóban való számotadás által. *b)* Önállóan foglalkozzék a jelen korban követett pedagógia rendszerekkel, tanulmányozván az azokat tárgyaló jelesebb műveket. *c)* Tanulmányozza a népoktatási intézetek, különösen az elemi népiskola és tanítóképezde, valamint a felsőbb leányiskola szervezetét, tanterveit és tanítása módszerét, a népokta-

tási intézetekre és azoknak felügyeletére vonatkozó törvényeket, szabályrendeleteket és utasításokat.

2. *Szakismereteik bővítése és mélyítése czéljából* valamennyi képezdei tanár- és felsőbb leányiskolai tanítójelölt: *a)* tanulmányozza a szakcsoportja körébe eső elemi iskolai tanítóképezdei és felsőbb leányisk. tananyagot, oly módon, hogy abban nemcsak rendszeres áttekintésre, hanem a részletekben teljes otthonosságra tegyen szert; *b)* tanulmányozza, illetve ismételje a szakcsoportja körébe eső tanítóképezdei felsőbb leány- és népiskolai segéd-, vezér- és tankönyveket és az e részben a képezdében, valamint a felsőbb leányiskolában követendő tanítási módszert; *c)* a mennyiség-természettudományi szakcsoportot végzett tanár-, valamint tanítójelöltek magukat gyakorolják a fizikai és kémikai kisérletezésben, természetrajzi meghatározásban, preparálásban és mindennemű szertári munkában; a képezdéket illetőleg továbbá főképen ismerkedjenek meg azzal, miként kell a népiskolai és képezdei oktatásban a természettudományi ismereteket a gazdasági, kertészeti és ipari gyakorlatokkal összekötni és az utóbbiakat akként vezetni, hogy azok az elméleti okulás kútforrásaivá váljanak; *d)* a nyelv-történettudományi szakcsoportbeli tanár és tanítójelöltek szintén tanulják meg szertáraik használatát, a képezdei növendékek önképző- és olvasó körének, valamint a felsőbb leányiskolai növendékek hasznos irányú vezetését, a könyvtárak kezelését, iskolai ünnepélyek rendezését; *e)* a férfitanítóképezdében a zenei szakcsoporton levők ismerkedjenek meg a zeneeszközök szerkezetével és gondozásával, az ifjusági dalárda és zenekar vezetésével, főleg pedig gyakorolják és tanulmányozzák az egyházi zene tanítását.

3. *Gyakorlati kiképeztetésük czéljából* a képezdei tanár- és tanítójelöltek; *a)* hoszpitáljanak a gyakorló elemi, illetve a polgári és felsőbb leányiskolai oktatásnál, különösen a képezdei növendékek által ottan tartott mintatanításoknál és ezeknek megbirálásánál; *b)* hoszpitáljanak, egyszersmind segédkezzenek a szaktanárok által az elemi iskolai tanítóképezdében, valamint a felsőbb leányiskolában tartott tanításokon és időről-időre ezeknek vezetése és felügyelete mellett tanítsanak is; *c)* gyakorolják magukat az elemi tanító-

képezdei, illetve felsőbb leányiskolai növendékek mindennemű munkáinak vezetésében; *d)* segédkezzenek az igazgatónak az irodai munkák végzésében stb., hogy ez által alkalmuk legyen a képezde, illetve a felsőbb leányiskola igazgatásának szellemével és gépezetével megismerkedniök; *e)* vegyenek részt a képezdei, úgyszintén a felsőbb leányiskolai internátus munkájában, a felügyelet és nevelés teendőiben; *f)* az igazgató által számukra kijelölt gazdasági, esetleg házi vagy nőipari munkák gyakorlása mellett a háztartási teendők vezetése által ismerkedjenek meg a köztartás vezetésének módjával.

A fővonásaiban itten közölt tanterv értelmében a férfi- és nőképezde tanári, úgy felsőbb leányiskolai tanfolyamban a tagok önálló munkássága céloztatik. Nem tartom kívánatosnak, hogy a kijelölt feladatok különös előadások tartása által oldassanak meg; ellenkezőleg azon kell lenni, hogy a tanfolyamon a tagoknak alkalom nyujtassék, hogy egyéniségök és képességök szerint lehető önállósággal bizonyíthassák be, miszerint korábban szerzett pedagógiai és szakismereteiket, mint tanárok, avagy tanítónők fel tudják használni. A képezdei igazgatónak és tanároknak tiszte ezen tanfolyamon levőkkel szemben tehát főként feladatok kijelölésére, az útmutatásra s ellenőrzésre szorítkozik. E czélból a tanári testület a tanév elején minden egyes képezdei tanár és tanítónői jelöltre nézve külön-külön a közölt tervezet értelmében a tanév folyamán általa végzendő munkák programmját részletesen állapítsa meg, kijelölvén azon tanárokat, kik az illetőket munkáik teljesítésében vezetik és ellenőrzik. Minden szakcsoportból, nevezetesen a nyelv-, történettudományi-, mennyiség-, természettudományi- és a férfitanítóképezdében a zenei szakcsoportból évenkint csak egy, kivételesen két tanárjelölt fog ezen tanfolyamra felvétetni. A tanfolyam a körülményekhez képest egy, esetleg két évre terjed. A felvettek a képezde internátusában való teljes ellátáson kívül személyenkint évi 200 frt ösztöndíjat élveznek, mely a tanári testület és igazgató tanács által az előbb említett feltételek tekintetbe vételével teendő ajánlatra általam fog az illetőnek adományoztatni. A képezdei tanári tanfolyamon levők közvetlenül az intézet igazgatójának felügyelete és rendelkezése alatt állanak. A tanfolyamon levők annak

végeztével külön rendelet által szabályzandó képezdei tanári, képezdei vagy felsőbb leányiskola-tanítónői vizsgálatot tartoznak tenni, melynek eredményéről képezdei tanári, képezdei avagy felsőbb leányiskolai tanítónői oklevelet fognak nyerni. Erről Nagyságodat f. é. február 9-én 196. sz. a. kelt jelentésére vonatkozva, további eljárás végett oly felhivással értesítem, miszerint ezen rendeletemnek még az 1887/8 tanévben leendő életbeléptetése iránt a budai állami tanítóképezdében külön, valamint az Andrássy-úti tanítóképezdében a tanári testület és igazgató tanácsot az ajánlattételre hívja fel, a részükre összeállítandó, mindenek felett gyakorlati irányú munkaterveket hozzám terjeszsze fel: egyszersmind a tanári testületeket és igazgató tanácsot hívja fel, hogy a képezdei tanári, illetve képezdei avagy felsőbb leányiskolai tanítói vizsgálat kérdésével a kikérdezendő tantárgyak és a gyakorlati foglalkozásokra vonatkozó kérdések megállapításával foglalkozzék s erre vonatkozó javaslatait idejekorán hozzám mutassa be. Hogy jelen tervezet részletes végrehajtása mind a két intézetben lehetőleg egyöntetű legyen, Nagyságod a két intézet igazgatóit és velök egy-két tanárát közös értekezletre hívja össze, mely a képezdei tanári illetve képezdei és felsőbb leányiskolai tanfolyam részletes tan-, jobban mondva: munkatervet javaslatképen állapítsa meg és az igazgató tanácsosok és tanári testületek fentebb említett munkálataihoz a közös alapot dolgozza ki. E közös értekezlet megállapodásait hozzám terjeszsze fel,» Trefort.

*

A felsőbb tanító- és tanítónőképzést tehát a fentebbi miniszteri rendelet a legtermészetesebb s legczélszerűbb módon a budapesti polgári isk. tanítóképző intézetekkel kapcsolja össze, még pedig akép, hogy emez intézetek legkiválóbb tehetségű és egyéniségű növendékei közül — képesítő vizsgálataik letétele után — szakcsoportonkint egy-egy, esetleg több is fölvétetik a felsőbb tanfolyamra, itt államköltségen, állami ösztöndíjjal egy-két évig tovább folytatja tanulmányait az illető intézetek szaktanárainak s igazgatóinak felügyelete és vezetése alatt. E felsőbb tanfolyam tanulmányainak czélját, körét és módját pontosan meghatározta a minisz-

teri rendelet. E szerint a tanfolyam növendékei előtt a következő feladatok állanak: pedagógiai és szakismereteik mélyítése és bővítése; szaktárgyaiknak az iskolai tanítás szempontjából didaktikai és methodikai átdolgozása; megismerkedés az illető iskolák szervezetével, az erre vonatkozó törvényekkel, rendeletekkel, utasításokkal; teljes jártasság szerzése a gyakorlati tanításban; bevezetés az iskolai élet, az internátus vezetésébe s az iskolai igazgatásba.

Mind az elméleti, mind a gyakorlati képzés szempontjából csakis helyeselnünk lehet a miniszteri rendelet imént ismertetett általános intézkedéseit. De a részletekhez szó fér, s azt hisszük, hogy azok az eszközök, a melyeket a kitüzött czél elérésére a jelölteknek és a tanároknak rendelkezésökre bocsát, nagyon is kétes értéküek s egyáltalában elégtelenek. Különösen állanak észrevételeink a jelöltek elméleti, pedagógiai és tudományos továbbképzésére nézve; míg a helyesen körvonalozott gyakorlati képzés foganatosságáról a miniszteri rendelet intézkedései kellően gondoskodnak.

Az elméleti továbbképzés czéljául a m. rendelet azt tűzi ugyan ki, hogy a jelöltek «*pedagógiai és szakismereteiket bővítsék és mélyítsék*», ámde ezt a czélt aligha erhetik el az által, ha tanulmányozzák a szakcsoportjuk körébe eső elemi, felsőbb leányiskolai és tanítóképezdei tananyagot; ha tanulmányozzák, illetőleg ismétlik a szakcsoportjuk körébe eső tanítóképezdei, felsőbb lány- és népiskolai segéd-, vezér- és tankönyveket; s ha végül laboratóriumi a szertári munkákat végeznek! Mi e tekintetben, megtartva a m. rendeletben kitűzött czélt, a felsőbb tanító- és tanítónőképzés első és legfőbb feladatának azt véljük, hogy *a növendéket a közönséges tan-, segéd- és vezérkönyvek színvonala fölé emelve, bevezesse ha nem is a tudományos kutatás, de mindenesetre a tudományos tanulmányozás módszerébe;* hogy megismertesse őt szaktudományának alapvető munkáival s azzal a móddal, a mely szerint e munkákat a legsikeresebben használhatja. Hogy a jelölt az illető s a m. rendeletben egyenkint megnevezett iskolák tananyagával, tan-, segéd- és vezérkönyveivel is behatóan megismerkedjék, kétségtelenül szükséges: csakhogy ez a jelölt szaktárgyainak metho-

dikai és didaktikai áthatására vonatkozik s nem szolgálhat semmiképen sem arra, hogy általa szakműveltségét mélyítse és bővítse. Magától értődik, hogy a felállítandó tanfolyam a jelölt magasabb fokú szakképzését be nem fejezheti, valamint hogy egyáltalában nincs olyan főiskola, a mely befejezett szakműveltséggel láthatná el növendékeit; a mit elérhetni csak az alapvetés, a jelölt képesítése arra, hogy szaktudományában a maga lábán is tovább haladhasson, ha egyszer elhagyta a múzsák csarnokait. Ennyit pedig minden oly tanítótól és tanítónőtől, a ki az elsőrendű felsőbb lányiskolák felső két osztályában s az elemi tanítóképzőintézetekben fog tanítani, joggal meg lehet várni, sőt meg kellene követelni.

Az elméleti szakképzés e módját és mértékét a m. rendelet természetesen nem alkalmazhatta, mivel a felállítandó új tanfolyamban is megtartja a polg. isk. tanítóképző intézetek szakcsoport-rendszerét s öt-hat tárgyban egy, legfőlebb két év alatt behatóbb szakismeret szerzéséről szó sem lehet. De hisz a szakcsoport-rendszer megtartását nem is teszi mulhatatlanná semmiféle elméleti vagy gyakorlati szükségesség; sőt ép ellenkezőleg minden körülmény azt javalja, hogy a *továbbképzés az új tanfolyamban a szakcsoportoknak legfeljebb egy-egy körére terjesztessék ki.* A szakképzettség egyoldalúságától tartani nem kell, mert hisz a felsőbb tanfolyam növendékei a polg. isk. tanítóképzőben már egy-egy egész szakcsoport tárgyaiból nyertek oktatást, s — mert a felsőbb tanfolyamba csak kitünően végzett jelöltek vétetnek fel — elegendő tájékozottságot is; s ha a felsőbb tanfolyam végzett növendékei kilépnek az életbe, akár a felsőbb lányiskola felső két osztályában, akár a tanítóképzőintézetekben csakis egy-egy, legfeljebb két, még pedig rokon tárgyat fognak tanítani (a felsőbb lányiskolák alsó osztályaiban a tanítónő a polg. iskolai tanképesítés alapján is tanít-hat); a szaktárgyak összehalmozását tehát a felsőbb tanfolyamban — a mint az elméleti szempontok nem követelték — nem követeli meg a gyakorlat sem. Sokkal több sikert várhatnánk tehát a szakképzettség fokozása dolgában a felállítandó tanfolyamtól, ha a továbbképzés nem terjesztetnék ki egy-egy egész szakcsoportra, hanem csupán egy-egy szakkörre korlátoztatnék.

Azonban a m. rendeletben ajánlott tanulmányozási mód még akkor sem vezethet sikerre, ha a szakképzés csupán csak egy-egy szakkörre szoríttatnék. A m. rendelet nevezetesen «nem tartja kívánatosnak, hogy a növendékek elé tűzött feladatok különös előadások tartása által oldassanak meg. A képezdei igazgató s tanárok tiszte az e tanfolyamon levőkkel szemben csak a feladatok kijelölésére, útmutatásra s ellenőrzésre szorítkozzék.» Hogy a magasabb tanfolyam növendékeit hozzá kell szoktatni az önálló munkássághoz, egyéniségöknek és tehetségeiknek az önművelés által való tovább fejlesztéséhez, kétségtelenül helyes intenczió; de ez csak úgy történhetik meg foganatos módon, ha ebben a munkában — a tanfolyam rövid ideje alatt — még a tanár is direkt részt vesz, s ezáltal megkönnyíti a jelöltnek feladatai megoldását. E feladatok pedig oly számosak, hogy azoknak a maga erejére hagyott legkitünőbb növendék sem felelhet meg. *Ha pedig a szakképzettség tovább fejlesztését — «mélyítését és bővítését» — abban az értelemben veszszük, a mint azt a magunk felfogása szerint fentebb kifejteni igyekeztünk: akkor még szükségesebbnek mutatkozik, hogy a tanár külön órákat is adjon a növendékeknek.* Az illető szaktárgyak tudományos irodalmában a szükséges tájékoztatást a tanárnak kell megadnia, a tanárnak kell a növendéket bevezetnie a fontosabb tudományos szakmunkák olvasásába, elemezésébe és használatába; a tanárnak kell példát adnia arra, hogy egy-egy tudományos kérdést ép a szakirodalom segítségével a növendék miképen oldjon meg. Nem vonjuk ugyan kétségbe, hogy a növendék mindezek nélkül — tisztán az autodidaxis útján haladva — is boldogulhat; csakhogy az autodidaxis útja hosszú, tekervényes, testet-lelket ölő erőkifejtéssel és erőpazarlással jár s ritka az a szerencsés utas, a ki a hajótörést kikerülheti s el nem merül tehetetlenségének abban a lesújtó tudatában, hogy a rendszeres tanulmányozást a maga erején nem pótolhatja s a mit elérhet, legfeljebb a féltudás azzal a nyomasztó teherrel együtt, melyet a lelki kétségeh, az örökös tapogatódzás és bizonytalanság évről-évre csak növelnek a helyett, hogy kevesbítenék azt. Az a tovább képzés, melylyel a felállítandó magasabb tanfolyam a miniszteri rendelet értelmében elláthatja növen-

dékeit, tisztán empirikus természetű. Nem kicsinyeljük ennek értékét sem; de nem tarthatjuk sem elegendőnek, sem olyannak, a minőre a felsőbb lányiskolai magasabb osztályok s a tanítóképző-intézetek tanárainak szükségök van.

Hogy miképen fognak e magasabb tanítóképzőtanfolyamok a részletek dolgában is szerveztetni: még a jövő kérdése. A mint tudjuk, a miniszteri rendeletben felszólított tanári testületek küldöttei már megtartották tanácskozásaikat, a budapest fővárosi kir. tanfelügyelő elnöksége alatt s megállapodásaikat fel is terjesztették a közoktatási miniszter úrhoz, a kinek válasza dönteni fog emez új intézmény életrevalósága fölött, melyet az ő bölcsesége illesztett be nőnevelésünk rendszerébe. A részletek dolgában nekünk csak egy óhajtásunk van: *ha a budapesti polg. isk. férfi- és nőtanítóképző-intézetek mellett felállítandó két magasabb tanfolyam közös alapelvek szerint szerveztetik is, vajha külön-külön állapíttatnék meg részletes szabályzatuk!* A czél, a mely felé az egyik s másik tanfolyam törekszik, az eszközök, a melyek a nő- és férfinövendékeknek a tanulmányozásban rendelkezésökre állanak s magoknak a növendékeknek egyénisége is ajánlatosnak, sőt szükségesnek mutatják e különbségtételt. E különbségek figyelmen kívül hagyása minden bizonnyal csökkentené az új tanfolyamok munkásságának sikerét, a mely hogy teljes, s az emberi lehetőség korlátai között tökéletes legyen, igaz szívvel kívánjuk.

Sebestyén Gyula.

A LEÁNYNEVELÉS ESZMÉNYE.

I.

Épen száz esztendeje, hogy *Fénélon* a nemeslelkű püspök azt az emlékezetes nyilatkozatot tette, hogy «semmi sincs úgy elhanyagolva, mint a leánynevelés». Azóta a világ nagyot változott. Ma már senki sem tagadhatja, hogy a leányok nevelése jelenleg a közoktatás napi rendjén levő kérdés. Oly kérdés, melynek megoldásához a legmíveltebb nemzetek is csak ezelőtt 30—35 esztendővel kezdettek javában hozzá látni. Igy volt ez Angolországban, igy volt Franciaországban. Midőn Fourcroy e század legelején (1802-ben) a franczia törvénykozás elé terjesztette az elemi iskolázásról szóló törvényjavaslatot, őszintén kijelenté, hogy «a javaslat nem foglalkozik a leányok nevelésével». Valóban csak a század közepén kezdenek a *hosszas hallgatás* után a nemzetek a leánynevelés ügyében megszólalni. De a társadalom kimagasló alakjainak kellett elsőben a kérdésről szólni, írni, s a társadalmakban propagandát indítni, mig utoljára a törvényhozás ajtai megnyiltak, s a törvényhozók is kellő komolysággal hozzáláttak a kérdés megoldásához.

Sajátszerű, hogy a franczia és angol szellemes nőknek egész sora hatott szóval, tettel a mult század végén és a jelen század elején a leánynevelés ügyében. Madame de *Genlis* (1746—1830); Miss *Edgeworth* (1770—1849), Miss *Hamilton* (1758—1816), Madame *Campan* (1752—1822), Madame de *Remusat* (1780—1821), Madame *Guizot* (1773—1827), Madame *Necker de Saussure* (1765—1841) részint kitünő műveikkel, részint működésökkel megtörték az utat, jobban mondva ösvényt vágtak abban az őserdőben, melynek leánynevelés volt a neve. Az ő kezdeményezésöknek oroszlán része van abban dicsőségben, hogy a világ legmíveltebb két nemzete: a franczia

és az angol jelenleg milliókat áldoz évenkint a leányok felsőbb oktatására, hogy egymásután alakulnak a leányok kollegiumai, liczeumai, melyekben a növendék leányok a középiskolákban járó ifjakkal egyenlő rangú oktatást nyernek.

Sajátszerű fordulat száz esztendő alatt. Francziaországban még egy Talleyrand is a leányokat csak nyolcz éves korukig engedte a fiukkal közös elemi iskolákba járni; ezentúl a családba vagy magánnöveldébe utasította őket. Minő haladás e szűkkeblű felfogástól mostanáig, a 80-as évekig. Az 1880. decz. 21-iki törvény kimondja Francziaországban a leány-liczeumok és kollegiumok alapítását, s már 1882-ben négy ily intézet és egy liczeumi tanítónő-nevelőintézet volt életben, s több mint huszonhat új liczeum szervezése volt megszavazva az ország nagyobb városai számára.

Az 1880-iki törvény szükségszerű következménye volt egy liczeumi tanítónő-nevelő intézet szervezése, mert idejekorán belátták a vezéregyéniségek, hogy a leányok középoktatását csak azzal a feltétellel lehet komolyan szervezni, ha nem a fiu-középiskoláknak férfitanítóival, hanem speciális tanárnőkkel látják el. Igy történt, hogy az 1880-iki törvény meghozatala után alig félév mulva (1881. juliusban) megszavaztatott a kérdéses intézet, és nem egészen egy év mulva (1881 decz. 1.) meg is nyílt Sèvresben negyven növendékkel Jules Favre özvegyének igazgatása és Legouvé tankerületi főigazgató vezetése mellett. A jelölteket 1882 elejétől fogva irodalmi és természettudományi csoportba osztották, kik aztán a második év bevégzése után mint a leány-liczeumok első tanárnői kerültek ki az intézetből.

1884 óta három éves a tanfolyam, s az 1886/7. iskolai évben a két szakosztály növendékei száma (39+39) 78-ra ment s hozzájok 1887 október havában 25 új növendéket vettek fel: 14-et az irodalmi és 11-et a természettudományi szakra. Az intézet évi költsége ma 270,000 frank, s hogy csakhamar nagy hirre vergődött, abban a fentemlített igazgatóságon kívül nagy érdemök van az oly tanároknak, a minők Mm. Darboux, Darmesteter, Fabre, Petit de Julleville, Brissaud stb. s mint Mm. Leonel s Mm. Williams. Mint Legouvé 1883-iki jelentésében mondá: semmi sem tesz annyit az akadályo-

kon való győzedelmeskedésre és az előítéletek eloszlatására, mint az az új tanítónő-testület, mely mélyen meg van győződve feladata életrevalóságáról, mely áldozatkész munkássága mellett kitűnő hangulattal és modorral dicsekszik, mely egyiránt távól van a hiúságtól és pedantizmustól.

A leányok középoktatása ma már a szervezet legnehezebb korszakán túl van, s eddigi sikereivel a közvélemény rokonszenvét nagyjában megnyerte. A f. évi október hóban hét új (részint bennlakó, részint bejáró) liczeum és kollegium nyilt meg, s ezzel ez intézetek száma 35-ről 42-re emelkedett.

Az előbb említett hét intézet között legnevezetesebb a Racine-liczeum Párisban, melyet októberhó 19-én nagy ünnepélylyel nyitottak meg. Az ünnepélyen Spuller közoktatási miniszter és Gréard O. a párisi akadémia viczerektora egymást sok tekintetben kiegészítő jeles beszédeket tartottak. E két beszéd minket is közelről érdekel különösen ma, midőn felsőbb leányiskoláink reformjának a napjait éljük.

II.

1. Gréard beszéde.

Miniszter úr! Nem tudom, hogy a nemzeti nevelés ama kérdései között, melyekre ön beszédeiben vagy irataiban magas és nemes felfogásra való fényt vetett, van-e még egy más olyan, mely annyira szívén fekünnék, mint annak az oktatásnak az ügye, melynek mai új haladása ünnepét jelenlétével megtisztelte. Második leány-liczeumunk megnyitása (Párisban) oly fontos ünnep önre és ránk nézve egyaránt, hogy az érette való nagy hálálkodás majdnem azt mutatná, hogy félre értjük az ön érzelmeit. De a mit nem tudunk önnek eléggé megköszönni, az az, hogy ezt az ünnepélyt családias egyszerűségében meghagyta. Az egyszerűség az intézetek fejlődésében jele az erőnek. Most három éve a havrei liczeum megnyitása alkalmával a középoktatás kitünő igazgatója érdekesen vázolta, hogy a leányok oktatása minő gyorsasággal kapott lábra az országban. Ma közel száz intézetben több mint tizenegyezer növendék tanúl. Most csak az van hátra, hogy szerényen és biztosan élhessünk.

Vajjon ez az egyszerűség nem olyan főbenjáró jellem-e, melynek a sikert biztosítani kell? Az ókori meglehetősen rövid, de egészséges bölcseség úgy hitte, hogy a nő életének nem lehet szebb dicsérete, mint annak a fölemlítése, hogy lent font és otthon ült. Mi magasabbra helyeztük eszményünket: mai napság növendékeinktől sokkal többet követelünk, mint a mennyit annak idejében még a Gracchusok anyjától is követeltek; de azért mindig a házi tűzhely kötelességei- és erényeire való előkészítés lebeg szemünk előtt.

Ha a nyolcz év óta ebben a szellemben folytatott tapasztalatot van jogunk döntőnek tekinteni, akkor az a fény, melyet ez az oktatás produkálni bírt, egyszersmind tájékoztat az iránt is, hogyan kelljen azt javítani. Ma már senkisem vitathatja, hogy az szerfölött el volt halmozva. Hiszen mindenki becsületbeli kötelességének tartotta, hogy a legjobbat hozza áldozatul annak mint az egyetemi család legifjabb sarjának. A végre, hogy azt kellő mértékre szállítsuk, nem szükség egyáltalán a különben kitűnő tantervek keretén változtatni: elég lesz azokon csak könnyíteni.

Bizonyára nem juttathatnánk soha igen sok helyet a tantervben a szoros értelemben vett irodalmi tanúlmányoknak: hisz azok Mm. de Staël mondása szerint, az ifjuság legjobb dajkái nem csak ma, hanem mindenha. Semmi esetre sem sajnálnók, ha megmenekülnének azok a tanultságnak oly aprólékosságba menő fogalmaitól, melyek inkább terhelői az emlékezetnek, mintsem világítói az értelemnek. A történelem és a földrajz szintén csak nyernek azzal, ha nem nagyon mélyednek be a részletekbe, mert egyedül a főbb vonások a fontosak és maradandók.

Az idegen nyelvek körét jobb szívvel védelmeznők, a mennyiben iránt ok erős reményeket táplálunk, s bár mit mondjanak azok, kik az ügyet csak távolról szemlélik, bizony ezen a téren nagy haladást tettünk. Eszünk járása és erkölcseink e részben egész forradalmon mentek át: ma mindenki érzi ennek az új tanulmánynak az értékét, melyre a ros szul felfogott nemzeti önszeretet nem régiben jóformán ügyet sem vetett. A közfelfogást ez a tanulmány világosítja, s remélem fogja világosítani hovatovább annál inkább, mert mentől alaposabban ismerjük a szomszédainkat, annál jobban birjuk megitélni

önmagunkat, s talán leszokunk idővel arról is, hogy magunkat módnélkül sokra vagy véghetetlen kevésre becsüljük.

Ámde ez a felfogásbeli forradalom csak akkor lesz befejezve, ha az anyák beviszik ezt a családok körébe, ha az anya maga nem csak magán kezdi, hanem gyermeke nevelését is e szerint vezetvén, a leczkével a példát összeköti. Mindazon által bármely hasznot várunk is az élő nyelvek gyakorlatától, ha e tanulmányokból is némi-neműt föl kell áldozni, készek vagyunk szavazatunkkal hozzá járulni.

Ha ily megszorítások hasznosoknak látszanak az irodalmi tanulmányokban, talán senki sem fog megütközni azon, ha a természettudományoktól is megköveteljük egy kissé a lemondani tudást. Igaz, hogy a természettudományi oktatás elengedethetetlen az ifjú leány itélete és esze erősítésére, alkalmas arra, hogy megfigyelésben ügyessé tegye, s elméjét szabatossághoz és pontossághoz édesgesse; ámde a végre, hogy erre az eredményre juthassunk, koránt sem szükséges az ismeretek minden rendjére s a belőlük folyó következtetésekre kiterjeszkedni. Ezen a nézeten vannak azok is, kik e tudománykörnek a legtekintélyesebb képviselői. Avagy nem úgy van-e a természettudományok dolgában, hogy a fölületesért a szükségesnek is könnyen veszélyessé válhat?

Az a könnyebbség, melyet ez a mérséklet hozna be tanulmányaink körébe, nem csak az oktatásunknak válnék hasznára, de egész nevelésünk megérezné annak jótékony hatását. Sokat tehetünk ugyan növendékeink nevelésére, de nem tehetünk mindent. Az az ifjú leány, ki a családi életre van rendelve, csak oly mértékben legyen elkülönítve a családtól, a mily mértékben a magasabb érdekek okvetetlenül megkövetelik. És ez nem csak azért van, mert ott szokja meg azokat a háztartási gondokat, a melyeket Mm. Guizot szellemesen a háztűz kötelességeinek * nevezett; hanem ott tanúlja meg az önérdekeiről való lemondást, az önmegtagadás akcióját is, a mit a könyvek mindig csak tökéletlenül fognak tanítani. A munka és a küzdés a férfi feladata, kinek értelme és akarata soha sem bir túlságos erélyre szert tenni általa. A nő arra született, hogy magát fel-

* A *devoirs du drapeau* (a zászló kötelességei) kifejezés szójátékát nem lehetett nyelvünkön éreztetni.

áldozza: ez teszi az ő erejét s egyszersmind kecsét; ez az ő boldogságának a titka.

Miniszter úr! E szellemtől lelkesítve, mely kétségkívül az Ön érzelmeinek felel meg, a Racine-liczeum, készséggel fog szerencsés elődének a Fénélon-liczeumnak nyomába lépni. Ön tapasztalt és bölcs kezekre bízta ezt az intézetet, válogatott tanítói személyzetet adott neki, sőt maga a neve is szerencsésen van megválasztva.

Racine azok közé a kis számú kiváltságosok közé tartozott, kik ismerték Fénélonnak a leánynevelésről szóló értekezését már akkor, midőn az mint kézirat kézről-kézre járt; ő volt az, a kit Boileau-val együtt megbizott volt Madame Maintenon, hogy a saint-cyri intézet eredeti alkotmánya szövegét átnézze.

Racine különben is a legszeretőbb atya volt. Tudjuk, hogy minő buzgalommal foglalkozott fia nevelésével, kinek a táborból, hova őt történetírói működése kötötte, kijavítva és jegyzetekkel kísérve küldötte vissza fordítmányait. Azt azonban talán nem tudják annyira, hogy ugyanoly gyöngéd gondot tanusított legidősb leánya Mária Katalin és annak négy kis nővére iránt, kiket kényeztetőleg Nanette, Babet, Fanchon és Madelonnak nevezett. Levelezése tele van a rájok való vonatkozásokkal.

Ebben a jansenista kebelben, melyet még a betegség is elszomorított, fény, öröm, gyöngédség van. Ő az, ki utazásai közepette is az egész családnak biztosítja a megélhetést. Leányai térdein kezdették a betűket ismerni, ép akkor midőn *Esztert* és *Athaliát* írta. Távolból is szemmel tartotta jellemök fejlését, őket biztatta s szellemével éltette oly annyira, hogy mintegy mindenikre hagyott magából valamit: Madelonra az élczességet, Fanchonra a gyöngéd és csaknem anyai lelket, Babetre a forró és lobbanékony szivet. S mikor gyermekeiről volt szó, józan esze őket még saját kegyes túlbuzgósága ellenében is védelmezte. Nagyon fájt neki látni, hogy Nanette gyászfátyolt ölt, s nagy örömére szolgált az a tudat, hogy Mária Katalin azt letette. «Úgy tetszett nekem, írá megható gyengédséggel fiának, hogy nénéd készakarva vette fel azt az egyenruhát, melyet egyszer oly büszkén utasított el, s okom van hinni, hogy az ő egyházi hivatása találkozik azzal, a mi nálad régen a karthausivá lenni akarás-

ban nyilvánúlt». Boileau tanusítása szerint, ki barátja gyermekeit úgy szerette mintha övéi lettek volna, M. Katalin felvilágosult és szeretetre méltó szellemű volt. Jobb védnökség alá bizony nem helyezhettük volna növendékeinket.

III.

2. A miniszter beszéde.

Rektor úr, hölgyeim, uraim!

Kétségkívül önök is természetesnek fogják találni azt a zavart, miben vagyok, midőn oly beszédre kell felelnem, a minő most elhangzott. Mit tegyek, hogy a mit elmondandó vagyok, egy színvonalon álljon azzal, a mi annyi kecscsel és szellemmel adatott elő. Köszönöm önnek rektor úr azt a gondolatát, hogy mind az e fajta szertartások és ünnepélyek között az az ünnepély, a melyre ma gyűltünk össze, rám nézve a legkedvesebb, s hogy a legnagyobb örömömre szolgál, midőn ily válogatott közönség jelenlétében, a leánynevelés nagy és nehéz kérdéséről szólhatok.

Nagyon igaz hölgyeim, hogy mind ama főbenjáró gondok között, melyek a társadalom érdekeit és az állam jóllétét szivükön hordozó államférfiakra nehezednek, annak a nevelésnek jut az első hely, melyre önök erőiket szentelik. A leányok oktatása, s épen ily nemű intézetekben való oktatása, mint a milyent ma megnyitunk, valóságos újság és merészség. Idő, kitartás, sőt bátorság kellett, míg odáig jutottunk, hogy azokat megnyissuk. Sok támadás ellen kellett küzdeni és visszanyomni, sok előítéletet lefegyverezni, és miért ne mondjam, sok rágalmat kellett lábbal tiporni és megvetni. Ebben a kényes munkában az egyetem sikert aratott. Mély meggyőződésből mondom, hogy Franciaország soha sem fog nagyobb bizalommal nézni azokra a tanítókra, kikre gyermekeit bízza, és soha demokraciánk nem fog elég hálával viseltetni az egyetem iránt azokért a szolgálatokért, melyeket naponkint a hazának hoz minden formában és az oktatás minden terén.

Midőn az egyetem oly intézeteket nyitott meg, melyekben a leányoknak középfokú oktatást ad, ezzel első sorban eloszlatott sok

előítéletet, s egyszersmind egy hasznos és régóta sürgetett oktatás alapjait vetette meg, alkalmazkodva a növendékek szükségeihez és a családok óhajtásaihoz. Mint a rektor úr imént mondá, most már nincs egyéb hátra, mint az új oktatást a maga szerény és biztos menetére hagyni. A jövő nyitva előtte és ő biztos saját jövője felől.

És nekünk, kiket mindanyiunkat ugyanaz a gondolat lelkesít, mit kell helyzetünkben tennünk? azt, hogy az új oktatás legyen méltó a régibb oktatáshoz, hogy a későbbieknek ez is például szolgáljon.

Uraim, ez utóbbi szavakkal azt akartam jelezni, hogy az univerzitás oly szerencsésen kijelölte a leányok középfokú oktatása tantervét, hogy nagy reményünk lehet, nem akartam mondani bizonyosak lehetünk felőle, hogy szintoly biztosan meg fogja találni majd a fiuk közép oktatása tantervét is, a minőnek korunkban lennie kell, alkalmazkodván ama demokraczia szükségeihez, mely megbódította Franczia országot, mely napról-napra mind jobban-jobban akar emelkedni, és a melynek még nincs meg mindene, a mi kell a végre, hogy tökéletes ura legyen magának, működésének és géniuszának.

Uraim, a mi liczeumaink ezután már nem találhatnak s nem követhetnek jobb mintákat, mint a minők előttök állanak a leányliczeumokban, melyekben oly szerencsésen tudták a két rendbeli ismereteket, az irodalmiakat és természettudományiakat erőteljes, kiváló és kellemes neveléssé egyesíteni.

Engedjék meg hölgyeim, hadd mondjak el nehány szót arról a szellemről, melynek az önök nevelési munkáját mindig kisérnie kell. E tekintetben nem lehet közöttünk semmi nézeteltérés, s nem is hiszem, hogy ily nagy tárgyról különbözően gondolkodhatnánk.

«Itt nem tudós nők formálásáról van szó. A tudós nőket fajunk egyik legnagyobb geniusza a nevetségesség szinével örökre megbélyegezte».

Nem, nem tudós nőket akarunk mi, hanem egyszerűen akarunk nőket: a kik méltók Franczia országra, mely a józan észnek, a mértéknek és a nemes izlésnek a hazája; nőket, kiknek legyen igaz fogalmuk és kiváló érzékök arról a szerepről, mely nekik az újkori

társadalomban jut. Mi önöktől azt kivánjuk, hogy ennek a franczia forradalomból származó szabadság, egyenlőség és testvériség társadalmának férfiai számára hitveseket formáljanak, mivégre okvetetlenül oly nőket kell nevelni, kik az értelmi ismeretekhez valódi erkölcsi fenköltséget kapcsoljanak, melynél fogva az élet probáltatásain és szomorúságain uralkodni tudjanak.

Mi nem azok közé tartozunk, a kik azt hiszik, hogy a férfiak és nők egyenlők; ez a nézet nem a mi nézetünk, ez a beszéd nem a mi beszédünk. Mi azok közé tartozunk, kik úgy gondolkodnak, hogy a férfiak és a nők különböznek, s hivatásuk egymást támogatni, segíteni és kölcsönösen kiegészíteni. Ez az, a miért azt hissszük, hogy helytelen volna a férfiaknak veszélyt látni a nőknek liberális módon szervezett erősebb, lényegesebb, tökélyesebb nevelésében. De másfelől a nőknek sem volna igazuk, ha úgy gondolkodnának, hogy ennek a most említett oktatásnak az lesz az eredménye, hogy ők alkalmasokká lesznek ugyan azokra a kötelességekre, melyeket a férfiaknak kell betölteni. Kétféle a feladat is, mint a hogy a két természet különböző. A két hivatás édes-keveset hasonlít egymáshoz, valameddig a férfiak arra vannak teremtve, hogy cselekedjenek, a nők pedig arra, hogy inspiráljanak. A férfiak az élet ezer nehézségeivel küzdenek, szükségök van vigasztalásra, sarkalásra, bátorítsa. El nem lehetnek a nélkül az erkölcsi vigasz nélkül, melyet csak a házi tűzhelynél s egy oly nő társaságában találhatni, kinek szíve meg esze is van, a ki háttérbe tud vonulni, midőn támogatja azt, a kit szeret, és a ki mind kettőjök létéért küzd.

Hogyan formáljuk az ily nőket? ez most a kérdés. Nem szándékozom azokról a különböző hasznosnál hasznosabb ismeretekről beszélni; melyeket önök ez intézetben velök közölni fognak: azok kétségkívül megbecsülhetetlen értéküek. Én főként azokról a jellemekről akarok beszélni, minőket formálniok kell. Ámde hölgyeim, önökre szintúgy mint férfi tanártársaikra és a másnemű ifjuság oktatóira nézve nincs e tekintetben két módszer: a gyermek jelleme formálása czéljából mindenek előtt eszét kell erősíteni és fejleszteni. A nők esze nem különbözik a férfiakétól. Nálok az értelem kétségkívül mozgékonyabb, könnyebben eltéríthető, de erősebb és gyön-

gédebb érzelem is melegíti, melyet az erkölcsi nevelésnél föl kell használni.

Az ész nemzetünk, szintugy mint nyelvünk különös vonása. Mi az ész hazája vagyunk. Hadd legyen ez a nevelés alapja, ez a nézete nem csak azoknak a nagy szellemeknek, kik irodalmunkban háromszáz esztendő óta a nevelésügygyel foglalkoztak, hanem azoknak a nagy hirű nőknek is, kik, hölgyeim, az önök nemének dicsősége és dísze. Mindannyian, kik e tárgyról írtak egy nézetben vannak az iránt Madame Maintenon-on kezdve, a ki szorgalma, ritka és kitünő tehetségeinél fogva megérdemli, hogy nevelőink között elsőnek tekintessék, le azokig, kik napjainkban a hagyomány szálát kezökbe véve és az irott szabványokhoz példájukat csatolva, virágzó iskolákat alapitottak és igazgattak.

Többé nem oly nőket kell előállítniok mint ezelőtt, kik gyakran önmaguknak hasznavehetetlenek, a társadalomnak pedig csak ornamentuma voltak.

Az önök hivatása egészen más. Önök egy szünös-szüntelen cselekvő, munkás, viharos társadalom közepette élnek, mely napról napra átalakul. Ma a franczia forradalom után száz esztendő multán nem szükség önöket erőnek erejével a felől az igazság felől meggyőzni akarni, hogy nincsenek többé köztünk kasztok, hogy hazánkban az egyenlőség elérte netovábbját, hogy itt mindenki ki van téve a változásoknak, s a legkülönbözőbb szélzeteknek. Ezután csak egyetlen egy az, a mi köztünk egy férfit egy nőtől megkülönböztett s ez a személyes érdem. Tehát érdemes nők formálására kell önöknek törekedniök.

De mi lesz az érdemes nő ismertető jele? Legyen szabad feleletül Goethe-nek egy szavára hivatkoznom, mely a maga egyszerű és mély voltában engem megragadott: «Az érdemes nőt — úgymond ő — arról ismerni meg, hogy ha férje elpusztulna, gyermekeinek atyja tudna lenni.» E szerint erőteljes jellemű, határozatkész, eszélyes és egy családatyához igazán méltó előrelátásu nők formálása legyen az önök törekvéseinek czélja.

Mult évben, majdnem ilyen tájt, a jelenlevők egyikével, kit legbecsesebb dolgozótársaim közé számítok, az Egyesült-Államokban

voltam. Abban a fenséges öbölben, hová a holland hajósok géniusza New-York óriásváros bölcsőjét helyezte, a gyönyörűséges természet mellett első sorban egy merőben új szerkesztmény látása ragadott meg, melyet az emberi ipar remekének nevezhetni: t. i. a brooklini híd. Ez Amerikának a csudája, s ha a gondolatomat egészen kell kifejeznem, azt mondom, hogy természettudomány és ipart egyesültek, hogy ezt a csudák csudáját létrehozzák, mely műnek nincsen sehol párja. Midőn az ember meglátogatja ezt a hidat, mely a tenger és a tengeri viharok fölé húzva két iszonyú várost köt össze, egyet 1.300,000 lakossal és egy másikat 800,000 lakossal birót, midőn a Notre-Dame tornyainál magasabb két pillér között vasútvonatokat látunk elhaladni, és mindenemű szekeret, s ezen felül beláthatlan embertömeget, s midőn e látvány keltette bámulatunkat kifejezzük, az amerikaiaktól nem ritkán hallhatni ezt a megjegyzést: «s tudja ön, hogy ebben az óriási munkában mi a legrendkívülibb? Az, hogy az a mérnök, a ki tervezte és hozzá is fogott, meghalt, s a munkát felesége végezte be».

Nem kívánom önöktől, hölgyeim, hogy oly mérnöknőket neveljenek, kik a brooklini-hoz hasonló hidakat készítsenek. Az ily példák kivételesek. De úgy tetszik nekem, hogy a brooklini híd mérnökének neje megvalósította Goethe gondolatát, és nem csak gyermekeinek lett atyja, de második atyjává lett egy bámulatra méltó, valóban páratlan műnek is, mely halhatatlanította azt a nevet, melyet férjével együtt viselt.

Az újkori Franciaország azt várja önöktől, hölgyeim, hogy új társadalmunk férfiaihoz méltó élettársakat neveljenek. Ezt a czélt minden baj nélkül elérik, ha hívek maradnak annak az oktatásnak a szelleméhez, melynek terjesztésére vannak elhíva. Ez a szellem lelkesíti és élteti a tanterveket, melyeknek alkalmazása az önök tiszte. Az ifjúság legtapasztaltabb mesterei, s hazánk leglelkesebb nevelői munkájának gyümölcse ezek a tantervek. Ne felejtsék el, hogy főfeladatuk azokat a gyermekeket nevelni, kik egykor családanyák lesznek, vagyis oly nők, kik magok kezdik meg háztájukban azt a nevelést, melynek később önök lesznek a befejezői.

Van egy kedves és igaz, sőt e tekintetben bámulatos mondása

egy férfiunak, kinek nevét közoktatásügyünk iránt tett sok rendbeli szolgálataiért a hála érzetével említem: Jules Simon-nak. Ő mondá egy alkalommal, hogy: «Valójában az anya az ő gyermekeinek az első nevelője»; a miből kifolyólag arra kell önöknek gondolni, hogy a kezökre bízott gyermekekből oly nevelőnőket formáljanak, kik megkezdhessék azt a munkát, melynek bevégzése önökre fog várni.

Midőn növendékeik értelmébe és szivébe behatoltak, ne féljenek szemtől-szembe állítani őket azzal a néha fájdalmas, s mindig keserű és búskomor realitással, melyet emberi életnek hívnak. Ne féljenek nekik megmondani, hogy a mi a legkomolyabb dolog e világon, hogy sem a férfi, sem a nő nem élhet a munkára alapított társadalomban, nem élhet csak azért, hogy mulasson; hogy mindketten a cselekvés terére vannak híva, és soha el nem vesztve szem elől, hogy a nőnek féltékenyen kell őriznie kecsét, kedvességét és gyöngédségét, iparkodjanak őket a házi tűzhely és a jó polgárokat teremtő erény komoly őreivé tenni.

Ekként önök hozzá szegődnek ahoz a társadalom átalakulására elkerülhetetlenül szükséges munkához, melynek mindnyájan részesei vagyunk, s alkotnak egy új világot, mert azokat nevelik, kik a 20-ik századot inauguralják. Ám ne legyen semmi, mit az a 20-ik század szemünkre vethessen. Sokat kell dolgoznunk, sokat küzdenünk, sokat szenvednünk, hogy az utánunk következőket jobb sorsra készíthessük el. Ez az érzet támogassa önöket munkájukban. Önöknek sok értelmi és erkölcsi habitussal, sőt még talán sokáig fenmaradó előítéletekkel is szakítaniok kell: ám ne féljenek ettől a szakítástól, de tudják azt ahoz illő eszélyességgel, szükséges szelídséggel végezni, kímélve az átmeneteket, s elé vive mind ama tapintatot és kiméletet, mely a nők adománya. De jól megértsék, jól eszökbe vessék, hogy önök a jövő világba tartoznak és mint olyanok a múlttal tökéletesen szakítottak.

*

Eddig terjed a két jeles beszéd, melyeket a bennök foglaltakért azt hiszem, méltán neveztem a nőnevelés eszményе rajzának. A férfi és női természet egymáshoz való viszonya, s ez utóbbinak az újkori társadalom megújhodására jelentékenyen közreműködő szerepe való-

ban szépen, hogy ne mondjam, meghatóan van bennök vázolva. A francziák, nagyon helyesen, azt akarták, hogy leányaik ezrei ugyanoly alapos nevelésben részesüljenek, mint a minőben fiaik évek százai óta részesülnek. E végre nem a fiúk középiskoláit akarták másolni, hanem a leányok természetéhez alkalmazott iskolákat kivántak teremteni, hogy azok a leánynövendékek eszét erősítsék, s alakulandó jellemök erkölcsi alapját megvessék. Ezt hirdetik tanterveik, melyek szint oly szerencsésen valósítják meg másfelől azt a jelszót is: *non multa, sed multum.* «Keveset, de jól».

(Kolozsvár.) FELMÉRI LAJOS.

LÁNYISKOLÁINK ÉS AZ ISKOLAI TAKARÉKPÉNZTÁRAK.*

«Nálunk létkérdés a vagyonosodás.»
Trefort.

Valamely nemzet csak úgy lehet nagy, művelt és hatalmas, ha egyszersmind vagyonos is. A nemzetek anyagi jóléte azonban az egyesek jólétén nyugszik; az egyesek anyagi gyarapodásának viszont legbiztosabb alapja a munkásság és takarékosság. Ha az iskola valóban az élet számára akar nevelni, akkor feladatai között nem állhat utolsó helyen, hogy növendékeit munkásságra és takarékosságra is nevelje. Hogy ezt a feladatát egymagában meg nem oldhatja, kétségtelen: a munkát és felelősséget meg kell osztania a szülői házzal. Támogatja ezt, a hol van mit támogatnia; s a hol a szülői ház megfeledkezik kötelességéről, ott pótolja ennek káros mulasztásait. A fiu- és leányiskolák közt e tekintetben nincs különbség; vagy ha van, az nem lehet más, mint hogy a lánynövendéket még fokozottabb buzgósággal igyekezzünk az említett tulajdonságok elsajátítására rászoktatni.

Smiles, a híres angol író, azt mondja a «Takarékosságról» írt jeles könyvében: «A nők e tekintetben többet tehetnek mint a férfiak, s ha ők járnak elől jó példával, a jótékony hatás tartósabb leend.» Rousseau meg azt mondja: «A nő saját tetszése szerint alakíthatja

* Nem vagyunk ugyan feltétlenül hívei az isk. takarékpénztáraknak; de elvi kifogásaink nincsenek ellenök. Alkalmazásuk módján fordúl meg a dolog: azon, hogy miképen birjuk beilleszteni az iskolai nevelés rendszerébe. S mivel e módot még nem találtuk meg, szívesen nyitunk tért az eszmék tisztázására, ha a kifejtett nézetek a mieinkkel nem is egyeznek meg mindenben. *Szerk.*

át férjét» — s mi hozzátehetjük: «és gyermekét vagy ifjú tanítványát.»

Ha tehát a női nem az, mely leginkább van hivatva arra, hogy a családban a munkásságot s takarékosságot terjeszsze: mi, kik e nem gyenge sarjainak nevelésével foglalkozunk, valóban nem tehetünk eleget arra nézve, hogy ezt a reánk bizott növendékekkel kellőleg megkedveltessük.

Hogy a gyermek tudományát gyarapítsuk, arra jóformán elegendő a tanítás; hogy azonban a gyermekkel valamely jó tulajdonságot vagy erényt megkedveltessünk, arra nézve az nem elég: itt példa által kell hatnunk, s alkalmat kell a gyermeknek nyujtanunk, hogy az elsajátítandó jó tulajdanságot gyakorolhassa is. Ez oknál fogva kellett oly módról és eszközről gondoskodni, hogy a gyermeknek alkalma nyiljék a takarékosság gyakorlására. Erre szolgálnak az iskolai takarékpénztárak.

Sokan Belgiumot tartják ez intézmény szülőföldjének, de hibásan: mert ez eredetileg Francziaországban keletkezett. Míg Belgiumban Laurent F. által csak 1866-ban tétetett az első ilyféle kisérlet, addig Francziaországban már 1834-ben megpendíttetett az eszme, s ugyanez év május hó 4-én állíttatott fel Le Mans városában az első iskolai takarékpénztár Dulac által, ki egy általa szerkesztett s kiadott röpiratban a következőket mondja: «Azon különféle eszközök között, melyek altal a reánk bízott növendékeknél az erkölcsi nevelést fejleszteni akarjuk, van egy, melyet különösen ki kell emelnünk, s ez az: hogy növendékeink megtakarított filléreiket a takarékpénztárnál leteszik. Hogy ezen befizetéseket megkönnyítsük, sőt lehetségessé tegyük, állítottunk iskolánknál egy, a városi hatóság felügyelete alatt álló magánpénztárt, melynél a gyermekek megtakarított filléreiket naponta, egyenkint, betehetik, míg az összeg egy frankig növekedve, általunk a megyei takarékpénztárnál letétetik.»

Már 1838-ban, tehát rövid négy év alatt, oly jelentékeny volt az ily betevők száma, hogy a takarékpénztár igazgatótanácsa elismerését és köszönetét nyilvánította Dulac úrnak.

Az iskolai takarékpénztárak hire hamar terjedt, s Amiens,

Grenoble, Lyon, Perigueux, Páris, Verona, Weimár, Würtemberg, Poroszország- és Schweizban, sőt nálunk Magyarországon is (1860-ben) állíttattak iskolaitakarékpénztárak. Csakhogy ezek fölállításánál számos hiba követtetett el, s rövid kisérlet után legnagyobb részök megszüntettetett.

Csak Dulac nem csüggedt, s fáradhatatlan buzgalommal arra törekedett, hogy ez intézményt mindinkább tökélyesítse, a mit rövid időn el is ért.

Hatalmas szövetségese támadt ez ügynek, mely hathatósan támogatta ennek terjesztését, mert a Brüsszelben tartott első nemzetközi kongresszus kimondotta az iskolai takarékpénztárak fölállításának szükségességét és üdvös voltát. És csak ezen időtől fogva terjedt ez eszme Belgiumban, hol Laurent F. a gandi egyetem tanára, ki ezen tárgyról írt, s a tanítóképző intézet növendékei előtt tartott szép értekezése által egy, e czélra kitűzött 10,000 franknyi jutalmat nyert, lett e törekvés buzgó apostola.

Nyilvános jelentéseiben több ízben elismerőleg nyilatkozott a belga kormány Laurent érdemeiről, kiemelvén és kijelentvén azt, hogy a különféle takarékpénztárak gyors gyarapodása nagy részben az iskolai takarékpénztárak érdeme, a mennyiben az a gyermekek által közvetve a családra hat.

Ha már ez eszme Belgiumban aránylag rövid idő alatt eléggé gyorsan terjedt: Francziország jóval felülmulta azt az újabb időben elért eredmények dolgában. Itt az eszme a 70-es evek elején Malarce A. által új életre ébresztetvén, rohamosan szaporodott az iskolai takarékpénztárak száma, s a franczia kormány egy hivatalos kimutatása szerint az 1879-ik évben 10,440 iskolai takarékpénztár létezett, s 224,280 gyermek mintegy három millió frankot takarított meg.

Hogy mennyire járulnak az iskolai takarékpénztárak a nép takarékossági hajlamának fejlesztéséhez, arról, úgy hiszem, meggyőződhetünk, ha figyelembe veszszük a következő számokat:

Az 1870-dik évben Francziaország összes takarékpénztárai betevőinek száma 2.130,768 volt; ezek száma leapadt a háború után 2.016,552-re, s 1874-ig ismét 2.170,066-ra emelkedett. De 1875 óta, vagyis azon időtől kezdve, midőn Malarce A. újonnan

fáradozott az iskolai takarékpénztárak terjesztésében, valóban óriási haladást észlelhetünk e téren, mert a betevők száma évente 200,000—360,000-rel szaporodott, s 1877-ben már 2.863,283 betevője volt Francziaország takarékpénztárainak, s ezek vagyona, mely a háború előtt csupán 515.000,000 frankra ment, 1877-ben már 1,015.000,000 frankra emelkedett.

A Francziaországban elért eme bámulatos eredmény más államokat is buzdított az utánzásra, s Angolországban mint külön tantárgyat kezdték a takarékosságot az iskolákban előadni. A sussexi szeretetház elnöke, Crallan úr, ki a szegény fiuk és leányok előtt ezen tárgyról több előadást tartott, határozottan sürgeti már, hogy Angolhon minden iskolájában állíttassék fel iskolai takarékpénztár.

A németek nem barátjai az iskolai takarékpénztáraknak. Az utóbb Casselben tartott egyetemes tanítói közgyűlés nagy többséggel ellenök nyilatkozott, okul adván azt, hogy a takarékosság túlságosan fejlesztve, könnyen kapzsisággá és fösvénységgé változhatik.

Hazánkban — hol, mint fönneb említettem, már a hatvanas években állíttatott fel nehány iskolai takarékpénztár — ez ügy újabb időkben Weisz F. B. ur fáradozásai által nyert újabb lendületet, ki, mint az orsz. magyar gazdasági egyesület isk. takarékpénztári osztályának buzgó alelnöke, minden lehetőt elkövet arra nézve, hogy e hathatós nevelési eszközt, melynek terjesztése nemzetgazdasági szempontból is oly felette fontos, a neveléssel és tanítással foglalkozókkal megkedveltesse.

Sajnos. hogy ezen fáradozásait nem jutalmazza eddigelé a kivánt siker, a mennyiben a magyar néptanítók nagyobb része a német pedagógusok álláspontjára helyezkedvén, határozottan ellensége az isk. takarékpénztáraknak.

Mindemellett örvendve látjuk a statisztikai kimutatásokból, hogy az iskolai takarékpénztárak terjesztőinek száma nálunk is lassan bár, de folyton folyvást szaporodik. S mit is lehet ellenök fölhozni? A német pedagógusok többségének érveléseit? Azt, hogy a takarékossági hajlam gyakran fukarsággá fajul, s hogy ez intézmény az irígységet fejleszti? — Mindez meglehet, hogy egyes esetekben előfordúl, de ki meri állítani, hogy e csúf, minden nemes

érzelemmel ellenkező szenvedélyek iskolai takarékpénztár nélkül is nem fejlődnek; s ki vetette mérlegre, hogy az iskolai takarékpénztárak mennyit rontottak az ifjuság erkölcsein? S ha rontottak is, az intézmény maga volt-e az oka, vagy más körülmények és tényezők? — A tanító az iskola lelke ebben a tekintetben is. Az ő finom pedagógiai tapintatától függ a legtöbb esetben, hogy a fentemlített szenvedélyeket távol tartsa az iskola küszöbétől.

A mi pedig azon ellenvetéseket illeti, hogy a különben is munkával túlterhelt tanítót nem kell új munkával, új felelősséggel terhelni: ez szót sem érdemel. Jó beosztás mellett igen csekély időt követel az iskolai takarékpénztár kezelése, s hogy a felelősség ne legyen nagy, ennek is megvan a maga módja. Soha nagyobb összeg ne heverjen a tanító kezei között. Mihelyt a betét egy forintig emelkedik, betétetik az a takarékpénztárba. Legalkalmasabb erre a postai takarékpénztár, a milyen jelenleg majdnem minden postahivatalnál létezik. Ha valamely gyermek betéte egy forintig emelkedik, ez külön könyvecskére iratik; e kis könyvecske legtöbb esetben alapját fogja képezni egy nagyobb megtakarított összegnek, mert vajmi ritkán vétetik az ki, s nekünk, kik a gyermeket a kezdethez buzdítottuk, s kik segédkezet nyujtottunk neki az első fillérek megtakarításában, fogja sok hajadon kiházasítási összegét köszönhetni. Mert «a takarékosság alapját apró dolgok teszik. Forrásokból lesz a folyam, garasokból a sok forint. A megtakarított krajczár a megtakarított forintok magva» — úgymond Smiles.

Minden társadalmi haladás titka az együttmunkálásban rejlik. S midőn meg vagyunk győződve, hogy hazánk jövője, léte népünk vagyonosodásától függ, mindnyájunknak hozzá kell járulnunk ennek megvalósításához. Szellemi gondozásunkra bizzák nemzetünk leányait, kiknek lelke ritka kivétellel romlatlan és fogékony még — s készséges a jó vetőmag befogadására. Használjunk föl minden kinálkozó alkalmat, hogy velük a munkássággal párosult józan takarékosság áldásos s a dologtalanság és pazarlás káros következményeit megismertessük: tanítsuk meg őket a krajczár megbecsülésére.

(Munkács-Oroszvég.) Brósz Lujza.

A NŐ TÉNYLEGES RENDELTETÉSE.*

Ha azt kérdezné valaki tőlünk, minő tulajdonokkal kell bírni egy nőnek, hogy rendeltetését jól betöltse, nem idézhetnénk alkalmasabbat, mint Dupanloup szavait:

«Néha a nőket három osztályba sorolják; azt mondják: vannak *szükséges, kellemes* és *szellemdús* nők. A szükséges nő az, a ki ért a háztartáshoz és az ügyek vezetéséhez; kellemes, a ki szerepelni tud a világban; szellemdús, a ki olvasmányokkal foglalkozik és tud csevegni.

«Nos, erre én azt mondom, hogy a nő azzá legyen, a mivé lennie kell, és hogy rendeltetését betöltse: mindezen három dolgot

* E fejezetet mutatványképen közöljük egy franczia munkából, mely *Feleky József* fordításában legközelébb fog megjelenni. A fordító, a ki különösen Legouvé munkáinak átültetésével szerzett érdemeket irodalmunkban, ezt írja a könyvről az előfizetési felhivásban: «Egy hírneves diplomata, a ki inkognitóját szorosan meg akarja őrizni, másfél évvel ezelőtt a következő czímű, franczia nyelven írt munkát adta ki: *Essai sur la mission actuelle de la femme.* Mivel e tanulmány vonzó modorban, érdekesen és szellemesen fejtegeti a mai napság oly sokat tárgyalt nőkérdést és az európai művelt nemzetek költői és tudományos irodalmából számtalan idézetet közöl annak bebizonyítására, hogy a különböző nemzetek emelkedett lelkei minő fenköltten vélekednek a nőkről és rendeltetésükről, elhatároztam magamban, hogy megismertetem azt közönségükkel. Függelékül szemelvényeket közlök a magyar irodalomból, melyek által mintegy kétszáz idézetben csoportosítva mutatom ki, hogy a mi költőink, íróink, publiczistáink s államférfiaink is miképen ítélték meg a nőt s hivatását a magyar társadalomban.» Az előfizetési ár: 1 frt, mely összeg postautalványon a fordítóhoz (Foktő, Kalocsa mellett) küldendő. A munkát előre is ajánljuk olvasóink szives figyelmébe s hathatós pártfogásába. Szerk.

egyesítenie kell magában. Csakis mindezen tulajdonságok egyesítése által lesz összhangzásos lénynyé, melyet én kedvtelve *kiváló* nőnek szeretek nevezni, vagyis olyan nőnek, a ki képes családjában mindent szeretni, mindent átérteni és mindent megtenni; olyan nőnek, a ki tud szeretetreméltó lenni könnyelműség nélkül, magára sokat adó, minden feltünni-akarás nélkül; a ki zugolódás nélkül kormányozza családját és megalkudva az élet anyagi oldalával, sem el nem hanyagolja azt, sem el nem merül; egy szóval olyan nőnek, a ki — röviden fejezve ki magamat — biztos alapja és lépcsője a magasabb életnek. — Az ilyen nőnek lelke, saját nemes érzelmeiből és szilárd elveiből erőt merít minden önfeláldozó szeretetre; értelme a jó gyakorlatában, a nagy szellemekkel való érintkezésben és a magasabb eszmékkel való foglalkozásban feltalálja ama emelkedett érzelmet, mely Joubert szerint a józan értelemmel párosúlva valóságos bölcs és gondos tanítómestere az emberi életnek, minden anyagi és szellemi érdeknek; mely a legnagyobb tudományban: az élet tudományában mindent jól elrendez, minden testi-lelki szükségnek megfelel, minden szellemi vágyat és társadalmi követelményt, a dolog rendje szerint híven a kötelességhez és az emberi lélek méltóságához, betölt.

«De mivel ez a feladat nehéz, az emberi erő pedig gyenge, úgy hogy az isteni kegyelem támogatására szükségünk van: hozzáteszem még, hogy egy nőt mindezek mellett csakis a keresztyéni szellem tehet tökéletessé. Megkivánom tehát, hogy legyen a nőben kegyesség vagyis olyan okos ismeret és bátor elhatározás a kötelességek teljesítésére, melyet isteni segély és világosság önt belé, — buzgó imádkozás és az Isten lelkével való benső viszony támogat benne.»

A legnemesebb érzelmű és gondolkozású nők is feltehetik maguknak a kérdést, hogy gyakorolják-e környezetükre mindama befolyást, melyet gyakorolniok kellene. Néha egyedül rajtuk áll, hogy a férfiakban az eszmény felé való törekvést felköltsék.

Szerencsés az a férfi, a ki ilyen módon nagy lelkesedésre hevül! Ez által megkétszereződik erkölcsi és értelmi ereje és képes a legnagyobb nehézségeket leküzdeni. — Korunkban, midőn a materia-

lizmus és az önzés gyakran megfagyaszt bennünket, sajnálni lehet azt a férfit, a kit valamely hasonló csodálat fel nem hevít.

Göthe helyesen méltányolta a lelkesedést, midőn így írt róla: «A történelem tanulmányozásában az a leghasznosabb, hogy lelkesedésre ragad».

A csodálat, melyet egy nő költ fel bennünk, minden más érzelmet ural és neki köszönhetők erkölcsi tetteink, minden felszárnyalásunk, művészi és irodalmi remekműveink.

Egy tökéletes nő imádása tisztító hatással van a férfira és felszárnyalást ád neki. Az imádott nő az lehet rá nézve, a mi Dantére nézve Beatrix volt, a ki voltaképen nem egyéb, mint örök tipusa a női felemelő befolyásnak. Így mutatja be őt Dante, mint olyan tényezőt, melynek Isten után legtöbbet köszönhetett.

De miután életünk rövid tartama alatt nem mindenkor találkozhatunk a Beatrix-féle női alakokkal, teljesen kielégítő, ha azt óhajtjuk és munkáljuk, hogy nőink nagy többsége legyen képes a férfiakban lovagias és emelkedett érzelmeket felkölteni.

Kétségen felül áll, hogy Michel-Angelo óriási lángelméje sokat köszönhetett Colonna Vittoria szelid befolyásának. Különben ezt maga is elismeri sonatáiban.

*

Nem egy nemes jellemű és valódi önfeláldozásra kész nő jön kisértetbe, hogy maga is közönyös legyen, midőn környezetében lépten-nyomon csak a személyes érdek előtérbe lépését és az önszeretet kielégítését tapasztalja. De ha a nő szép rendeltetését be akarja tölteni, a közönyösség szirtjét kerülnie kell. «A nőnek tehetségében és kötelességében áll, hogy mély szánalmat tanúsítson minden szenvedő iránt; hogy vezetője legyen az emberiségnek; hogy szeresse hazáját és hogy szive hevesen dobogjon minden nagy ügyért.» (Coquerel Athanáz.)

A nő érzékeny és résztvevő lénynek születvén, születését tagadná meg, ha közönyös maradna azok között, kik mint századunk hű gyermekei, vakon követik annak irányát.

Minden időben voltak önzők, mivel az önzés az emberi ter-

mészetben gyökeredzik; de még ekkoráig nem rendszeresítettek iskolát az önzés számára.

*

Mindig komoly bajjal jár, ha a hatalom birtokosa hatalmát nem gyakorolja. — A szivben, lélekben emelkedett és külső bájjal megáldott nő hatalma a legnagyobbak közé tartozik. — Szelid befolyásával a legfüggetlenebb férfiakat is megnyerheti magának, a mi egyetlen egy férfinak sem sikerülhetne.

Mivel napjainkban különben is nagyon csökkent a tisztelet a tekintély és rang iránt, felette szükséges, hogy a nők méltó tekintélyt tudjanak tartani és tiszteletre bírják a férfiakat mindazok iránt, a kik arra érdemesek.

A választékos és vonzó nők nagy befolyást gyakorolhatnak saját körük társaságára. Elég, ha hidegséget tanúsítanak azok irányában, a kik megsértik a tisztességet, vagy a társaság méltóságához nem illő hangon kezdenek társalogni.

*

Nagy és tettekre indító befolyás csak azon esetben gyakorolható, ha nemünk jellemző tulajdonai magasabb mértékben vannak meg bennünk.

Gyakori szokássá vált korunkban, hogy bizonyos egyének nem maradnak meg olyanoknak, minőknek a gondviselés őket teremtette, vagy legalább készséggel utánozzák mások magaviseletét. — Néha a nők férfias szokásokat vesznek fel, míg viszont a férfiak nőies modort használnak.

Nem tagadva, hogy van különbség a férfi és a nő között, azon nézetünknek kell kifejezést adnunk, hogy az emberi természet legemelkedettebb és legnemesebb vonásai mind a két félnél egyaránt feltalálhatók. — Egy emelkedett lelkü nő, kisebb-nagyobb mértékben egyesítheti magában mindama kiváló tulajdonokat, melyekkel egy férfi ékeskedhetik; viszont egy férfi a maga feltünő nemes érzelmeivel bizonyos határig bírhat ama gyöngédséggel és érzelemvilággal, mely általánosságban a nők sajátja. — A lelkek azon esetben hasonlítanak egymáshoz, ha magas polczra emelkedve, onnan

tüntetik fel isteni eredetüket: «Hányszor található a legokosabb férfiakban is erkölcsi közösség anyjukkal vagy nővérükkel, mintha csak bizonyos nőies vonásra volna szükségük, hogy lángelméjük tökéletes legyen». (Augustin Károly.)

Épen így, a legkitünőbb nők férfias bátorságnak és határozottságnak adják jelét.

Mindezek alapján többen a pajtáskodás bizonyos nemét akarják megállapítani a nők és a férfiak között. — Ha ez sikerülne, férfiak, nők egyaránt sokat veszítenének. — A nő nem volna többé a férfira nézve mély érzelménél és finom gyöngédségénél fogva felette álló lény. — Maga az általános érdek megkivánja, hogy bizonyos különbözőségeket inkább fentartani, mint elhomályosítani igyekezzünk.

«Ha a nők helyzetén javítani kivánunk, ne azon kezdjük, hogy férfiakká képezzük őket; hagyjuk érintetlenül legfőbb érdemüket, mely egyszersmind kellemük, tiszteletreméltóságuk és joguk alapja: azt az érdemet, hogy mindvégig nők maradjanak.» (Doucet Kamill.)

*

Ha fontos a férfira nézve a magaviselet, kimondhatjuk, hogy a nőnél egyenesen feltétele jóhírnevének. — A nőknél néha majdnem minden a «miként»-től függ. — Egy nő résztvehet a vadászatban, és — mint az angol nők teszik, — tüskön-bokron át lovagolhat, a nélkül, hogy ez által jellemvonása: a finonsággal teljes nyájasság valamit veszítene.

A női befolyás egyik feltétele, kivált korunkban, midőn a tudomány eddig el nem ért, óriási haladást tett, hogy kielégítő képzettsége legyen. Csakhogy ebben a tekintetben el kell találni a helyes mértéket és őrizkedni kell a tudákosságtól.

A nő ne legyen tudós, főképen ne legyen profeszorkodó. Legyen tanult, a nélkül, hogy fitogtatná ismereteit. Sok mindent kell tudni a nőnek, de nem helyes, ha tudományából czégért csinál.

Ha egy nő szakértőnek mutatja magát a tudományban, könnyen találkozhatik egy tudományosabban képzett férfival, mely esetben lehetetlen alárendeltségét nem éreznie; idegen nyelven

beszél előtte, melyet rosszul ért, míg a saját anyanyelvét tökéletesen bírja.

Oly sok út és mód van ma a nők előtt az eltévelyedésre, hogy nem lehet nekik eléggé ajánlani az olvasás izlését és a szívet-lelket tápláló könyvek megválasztását: támogatást és menedéket az olvasásban keressenek. — Baj, hogy gomba módra teremnek a szivet elfásító és beteges érzelgést tápláló könyvek; annál inkább kell vigyázniok azok jó megválasztására.

A skepticizmus, melyet az elbizakodott tudományosság annyira táplál, ma már még a nőket is hatalmába kerítgeti. «A kétely, mely valóságos örvény a férfiak előtt, még sokkal inkább az a nőre nézve. Sohasem tagadhatjuk meg természetünket büntetlenül, a nőnek pedig a hit a természete, mert szeretet a hivatása». (Lacordaire.)

*

Igaza van Toqueville-nek, midőn a női befolyásról így ír: «Nem kétlem, hogy főképen a nők adják meg minden nemzetnek erkölcsi jellemét, mely aztán politikájában nyilvánul».

Kétségbe vonhatatlan, hogy a nők nagy befolyást gyakorolhatnak az erkölcsökre és a szokásokra. «A nők minden nemzedékre ráütik jellemük és szokásaik bélyegét. Az ő gyenge kezükbe van letéve, a fejlődő nemzedék jellemével, a társadalom sorsa». (Vinet.)

Nem ritka eset, hogy életünk folyamán csakis a jó szokások mentenek meg bennünket. És ezek iránt leginkább csak a nők bírnak érzékkel. — Midőn a mai korban oly kevés az állandóság, és oly sok a gyors mozgás, felette szükségünk van a jó szokásokra, hogy ellentállhassunk velük a gyorsan változó események lökéseinek.

Ma mindenütt túlságosan ingerlékeny életet élnek.

Sokszor találkozhatunk emberekkel, a kiknek folyvást mozgásra van szükségük. A nyugalom, mely oly jótékony hatással van szivre-lélekre egyiránt — gyűlöletes előttük. Valódi szükség rájuk nézve a változatosság, sőt az izgatottság. — Nem a nők feladata-e, hogy fékezzék az ilyeneket és megizleltessék velük a nyugalmat és ama bizonyos állandóságot, mely az életet becsessé teszi?!

*

A szivnek több tapintata van, mint az észnek, ez a nők előnye a férfiak felett.

A multban könnyű volt ez a tapintatosság, mert mindenkinek ki volt jelölve a maga társadalmi helyzete, és e mellett konzervativ szellem és a régi hagyományokhoz való szigorú ragaszkodás uralkodott; de nehéz már a mai korban, a midőn a multat lenézzük, a meglévőt szünet nélkül át és átalakítjuk, és a rangfokozatokat össze-vissza keverjük.

Hogy ma tapintatosak legyünk, nem a multtal, de a jelennel kell számot vetnünk, míg hajdanta ebben a tekintetben a mult volt irányadó.

*

Sok nő, a maga éles eszével, tapintatával, megfigyelő tehetségével és emelkedett érzelmével valóságos Egeriája volt az államférfiaknak.* A politika nem a nő birodalma; abban tevékeny részt nem vehet. Ha beleavatja magát, befolyását és dicsfényét koczkáztatja. Felette kivánatos, hogy oly korban, melyben a politika uralja és mérgesíti a lelkeket, a nők a pártokon felül álljanak és mérséklő befolyást gyakoroljanak.

*

Az izlés, mely «nem egyéb mint finom és csábító alakja az észnek», sok és pedig sok fontos dolognak megítélője. — Életünk folyamán nem egy szirttel találkozunk, melyeket csakis a jó izlés segítségével kerülhetünk ki. Különösen a nők kötelessége, hogy ápolói legyenek. Ugyancsak az ő kötelességük, hogy határt vessenek a divatnak, mely néha a túlságba, vagyis egyik szélsőségből a másikba csap át.

Sok dolog csak azért hivja fel bírálatunkat, mert részleteiben tökéletlen. — Az apró dolgokról való gondoskodás a legtöbb esetben a nő természetes hivatása és sok nő van, a ki ezt pompásan érti és oly öszhangzatot képes felmutatni, minőt mindenkor örömmel szemlélünk.

* Egeria = itáliai jós, nympha, a ki Rómában Numa királyt tanácsaival látta el. Fordító.

A mai időben sokszor kénytelenek vagyunk valamely dolgot gyorsan elvégezni, a mi természetesen az egyes részletek elhanyagolásával történik; nehogy ez az elhanyagolás szokásunkká váljék, minden lehető esetben méltassuk azokat figyelmünkre.

Megtörténhetik, hogy egy-egy vázlat magát az egész dolgot elrontja, épen azért izléssel bíró egyének, főként a nők előtt a másodrendű dolgok is fontossággal bírnak.

*

Hajdan számosan valának a nők között, kik a saját vagy barátnéik termeiben a társalgás hangadói voltak. Érdekessé tudták azt tenni mindazokra nézve, a kik benne részt vettek. Nem engedték meg, hogy a szünet nélkül csevegők a többieket hallgatásra kényszerítsék. Közbeléptek, ha a társalgás lankadni kezdett, mindenkit bátorítottak, hogy vegye ki abból a maga részét.

Meg kell vallanunk, hogy ma már kevés az ilyen nő, de igaztalanok volnánk, ha e miatt nemünknek tennénk szemrehányást. Az általános tárgyú társalgás, mely bizonyos önuralkodást feltételez, ma már kiment a divatból és a sokféle vélemény-különbözőség könnyen kellemetlen vitára szolgáltathatna okot. — Helyesen teszik a nők, ha minden egyes adandó alkalommal oda törekednek, hogy a társalgás általános irányát megóvják.

Ma az újságok is nagyban lerontják a társalgás érdekét. — A világ minden érdekes eseményét közlik, oly kimerítően, hogy az esténkint összegyűlt társaság tagjainak nincs mit hozzáadniok. A férfiak nézete nyilvánvaló belőlük, de nem a nőké, már pedig bizonyos kérdésekben — a politikai kérdések kizárásával — a nők illetékesebb ítélők, mint a férfiak.

Sajnálni való, hogy a nők tevékeny részt nem vesznek a társalgásban; azt hiszik, hogy az újságok mindent kimerítettek, és elhallgatják véleményüket. Hajdanta ez nem így volt és napjainkban is nem egy ízben mind jobban óhajtanók őket a társalgás menetébe bevonni. Ez által sokat nyerne a társalgás, kedvesebb, élénkebb és változatosabb lenne. Ma nagyon sok társalgás egyhangú, nélkülözi a gyöngédséget, finomságot és a kellemet.

*

A keresztyén világnak egyik nagy fölénye az ó-kor legmíveltebb népei felett, hogy a nőt őt megillető magas polczra helyezi.

Minden ország hanyatlóban van, ha valódi előkelő nőinek befolyása csökken.

*

A nők befolyásának egyezni kell hazájuk természetével. — Rendeltetésüket nemcsak ez módosítja, hanem a különböző helyzet és viszony is. «Az a nő tölti be legjobban rendeltetését, a ki a saját társadalmi helyzetében a lehetőleg legüdvösebb befolyást gyakorolja környezetére.» (De Saussure Necker asszony.)

A férfit a nők iránti magaviselete jellemzi legjobban. Ha nem gyöngéd velük szemben, saját magát ítéli el. És ez annál kárhoztatóbb rá nézve, minél míveltebb.

*

Vannak nők, a kik lebilincselnek, de viszont olyanok is vannak, a kik nagyfokú lelkesedést keltve bennünk, minden kötelék alól felszabadítanak, magasra emelnek, és felszárnyalásunkban a legnagyobb nehézségek legyőzésére képesítenek. — A tisztelettel vegyült mély vonzalom szabaddá teszi lelkünket és hozzáférhetetlenné a másnemű benyomások iránt, melyek azt megzavarhatnák. «A nő szerelme talizman.»

*

Társalgásunk a nőkkel gyakran arról győz meg, hogy a legmegczáfolhatatlanabb okok is elvesztik erejüket az érzelmekkel szemben.

*

Nem elég, hogy a nő szeretetreméltó; kell, hogy értelemmel, finomsággal és méltósággal legyen az. — Van köznapias szeretetreméltóság is, mely semmiképen sem lehet rokonszenves.

*

Vannak nők, kiknek szívbeli nagy jóságuk semmiképen sem tudná elviselni, hogy háládatlanok legyenek a tanúsított önfeláldozó szeretet iránt.

*

A legtiszteltebb és a legrokonszenvesebb tulajdonság a hűség és ezt a férfiakban a leggyakrabban ama nő bája gyökerezteti meg, a kit imádnak és tiszteletükre méltónak találnak.

*

Nem mindig méltányoljuk kellőleg a nők érdemét, minek különben az is az oka, hogy önfeláldozásukat a titok leple fedi. — «A nő érdeme nem a feltünő tettekben keresendő. Ritka eset, hogy életét szeretteiért áldozatul adhassa; de naponkint és óránkint feláldozza vágyait, akaratát, fájdalma vagy szomorúsága kitörését.» (Pichard L. k. a.)

*

Általában véve a nők kevésbbé önzők, mint a férfiak. De a nagyon elsülyedt nők még az utóbbiaknál is önzőbbek.

Chateaubriand a nők önzésére céloz, midőn ezt mondja: «A nő, már csupán szépsége érdekében is, legyen mindig kegyes.»

*

Vannak oly áldott jó termeszetű nők, a kik egészen természetük sugallatára bizhatják magukat. Az ilyen nőknél minden igaz, minden a szívből származik. «Oly határtalan jók, hogy mások bánatának láttára kétségbeesnek, mintha a szerencsétlenség őket sujtotta volna le.»

*

Jogosan állították fel a tételt: «A férfi értékét csodálatra hajló képessége határozza meg.»

Valóban, a lelkesedés, tisztelet és az imádat, melyet a férfi egy csodálatraméltó nő iránt érez, a leghelyesebb mértéke lelki emelkedettségének és jelleme nemességének.

*

Egy nemzet szellemét és jellemét legvilágosabban a nők felől táplált ítéletéből ismerhetjük meg; különösen döntő ebben a tekintetben az a lelkesedés, melyet egyes kitünő emberei, költői és erkölcstanítói iránt tanúsítanak.

(Foktő.) Feleki József.

IRODALOM.

IRÁLY- ÉS KÖLTÉSZETTAN polgári és felsőbb leányiskolák használatára. Irta dr. *Szántó Kálmán*. Budapest, Franklin-Társulat. 1887. 1—66 lap, nagy 8-adr. Ára 40 kr.

OLVASÓKÖNYV az irály- és költészettanhoz, polg. és felsőbb leányiskolák használatára. Tárgyi és nyelvi magyarázatokkal ellátva kidolgozta dr. *Szántó Kálmán*. Budapest, Franklin-Társulat. 1887. 1—264 lap, nagy 8-adr. Ára 1 frt 20 kr.

A magyar nyelv és irodalom tanítása még mindig nem foly biztos, jól kiképzett mederben nálunk, tekintve akár a középiskolák, akár a népoktatási különböző intézetek területét. A tanítást illetőleg a *mit?*, *menynyit?*, *miért?* és *hogyan?* kérdésekre a gyakorlatban még mindig nem találunk biztosan megállapított s a hagyomány által is szentesített feleleteket; nem csoda tehát, ha az elért eredményeket illetőleg sok panasz hangzik az iskolán kívül és belől. E bajok oka egyrészt a megfelelő jó iskolai könyvek hiányában keresendő. Igaz ugyan, hogy jó tanító gyenge könyv mellett is mutathat fel jó eredményt, de jó könyvvel még többre haladhat; azután a tanítók közt sok a kezdő, a kiknek útkereső találgatásaik közben megbecsülhetetlen szolgálatot tesz egy jó kalauz, egy kipróbált sikerű iskolai könyv.

Új meg új iskolai könyvekben nálunk nincs hiány, sőt épen a bőség zavarában vagyunk e tekintetben. De az a nagy bajunk, hogy nagyon sok új könyv keletkezésében jórészt pénzügyi szempontok az irányadók. Azért a figyelmes szemlélő örömmel üdvözöl minden oly új terméket, melyben a tanítás javítására, az oktatás eredményének növelésére lát komoly törekvést.

Dr. Szántó Kálmán itt jelzett könyveit ez utóbbiak közé kell sorolnunk. E könyvek helyes módszerrel tárgyalják a tanítandó anyagot; általában véve a kellő tudományos alapon állnak, habár a részletekben nem egy kifogást lehet ellenök tenni. A két könyv között az Olvasókönyv a főmunka, az Irály- és Költészettan csak függeléke emennek. Épen ez mutatja a könyv-író jó módszerét. Az olvasmányok itt nem az előrebocsátott elméletlhez való bizonyító példák, hanem ezek képezik a tanítás főanyagát, s az általánosító elméletet e konkrét példákból vonja le a

könyv írója. Még pedig nagyobbrészt *helyesen* vonja le. Nem régi iskolai könyvek holmi elavult szabályait ujítja fel, hanem az irodalmi tudományt illetőleg, általában véve, azon az alapon áll, melyet e tudománynak ujabban Greguss, Gyulai és Beőthy vetettek nálunk. S a könyvíró azt, a mit ezektől tanult, növendékei fejlettségéhez mért módon igyekszik előadni. Meglátszik könyvén, hogy az íróasztalon csak leírta, s készítése inkább az iskolában, az iskolai tanítás közben ment végbe. S azt hiszem, csak ily úton állhat elő jó iskolai könyv.

A mi már az Olvasókönyvbe fölvett olvasmányokat illeti, azok, a tanterv tekintetbe vételével, gondosan, jó ízléssel, pedagógiai tapintattal, a leányiskolákra való tekintettel vannak összeválogatva. Meglátszik rajtok, hogy az író nem csak iskolai könyvekből válogatott, s hogy jól ismeri a mezőt, melyről virágokat gyűjt. Egyik-másik olvasmány ellen talán azt a kifogást tehetnék, hogy magasabban jár, mint a mennyire fölemelkedett még az illető növendékek értelmi fejlettsége. De a tanárnak választása van könnyebb és nehezebb darabok közt; másrészt nehezebbet is kell olykor fejtegetni, épen a lélek tovább fejlesztése czéljából.

Az olvasmányokhoz kimerítő *magyarázatok* vannak csatolva. A lapszéli jegyzetek (a prózai olvasmányoknál) a szerkezetet szemléltetik, a lapok alján rövid szó- és tárgymagyarázatok vannak; ezenkívül minden egyes olvasmány-darab szövege után hosszabb fejtegetés következik, a melyben el van mondva, a mi azon darab teljesebb megértésére szükséges, s a mit azon olvasmány alapján az irály- és költészettan elvont szabályainak induktiv úton való magyarázatára alkalomszerűleg el lehet mondani. Ilyen formán meg vannak beszélve a műfaj, a költemény előállásának körülményei, az író vagy költő életrajza, prózai daraboknál a szerkezet, s egyik-másik helyen a széptan főbb fogalmai. Így pl. Arany «Vojtina leveleinek» magyarázatánál elmondja a könyvíró, mi a költői levél, azután hogy Arany e művét 1850-ben írta a Petőfieskedők kigúnyolására; jellemzi a Petőfieskedőket vagy sallangosokat; megmondja, ki volt az a Vojtina stb. Vagy: «Szondi két apródja» fejtegetésénél alkalmat vesz, hogy ez olvasmány alapján megmagyarázza, mi az a tragikum, mik annak elemei s főbb fajai. (Közben legyen mondva, amott a 171. lapon, nem helyes az az állítás, hogy Arany azért ajánlotta a magyar verselésben a *toborzó* és *lengedező* lábak használatát, «mert eleinte nem ismerve a hangsúly törvényeit, a magyaros versekben is mértéket kerestek az æsthetikusok.» *Van* is ott mérték bizonyos tekintetben, s négyes ütemeink legnagyobb része *choriambikus* lejtésű. V. ö. *Négyesy*, Magyar Verstanával. — A «Szondi két apródja» magyarázatában pedig a 252. lapon a helyett, hogy *tragikai* bűne nem volt a két apródnak, az teendő,

hogy *erkölcsileg* nem volt azon tettükben bűn; tragikai bűnük épen az, volt, hogy túlságba vitték a Szondihoz való hűségök erényét.)

Az Olvasókönyv beosztása a következő: 1. Olvasmányok a prózai műfajok köréből: elbeszélő, leíró, értekező, szónoki próza. 2. Verses alakú költői művek. Itt a felosztás, alapjában, a Greguss elméletét követi. Megjegyzendő azonban, hogy drámai művekből nem közöl szemelvényeket az Olvasókönyv, bizonyosan azért, mert az író *egész* drámák magyarázatát tartja czélravezetőnek.

Az Irály- és Költészettant különösen a rövidség jellemzi. Az irály általános és költői sajátságaival 3 lapon elbánik a szerző, s ebben a részben inkább a régi, mint az újabb elmélet híve; azután a szerkezet törvényeit elmondja egy lapon, s szintén ily röviden végez a prózai írásművekkel. Ezen túl a közéleti fogalmazványok következnek 25 lapon, inkább példákból, mint szabályokból megtanítva. Részletezőbb tárgyalása van a verstannak is, mely mintegy 15 lapot tölt be; míg a költői műfajok elmélete 12 lapon van előadva. Nagy része az ezen könyvben előadottaknak nem egyéb, mint az Olvasókönyv alkalmi fejtegetéseinek rendszerbe való összefoglalása. A rövidség ez okból is helyén van, de meg azért is, hogy ma már a helyes tanításmód, kivált leányiskolákban, nem fektet nagy súlyt a definiciókra; hanem inkább a konkrét dolgok megismertetésére irányúl. A rövidséget tehát, általában véve, helyeseljük itt; mindamellett ebben a könyvben sokkal több javítni valót találunk, mint az Olvasókönyvben. Sok definició van itt olyan, a mely nem állhatja meg a helyét. Ilyen mindjárt az irály meghatározása az 1. czikkben: «Valamely tárgyról felfogott (?) gondolataink nyelvbeli kifejezését nevezzük irálynak.» Ez nem az irály, ez inkább a fogalmazás. Ilyen a fogalom definicziója a 13., s az írásműveké a 18. czikkben. Vajjon miért nevezi a szerző ezeket *irodalmi* írásműveknek? Ez nagyon erős tautologia. De még szembeötlőbb az a tévedés, hogy írásművek alatt csak a prózai műfajokat érti; hát a verses művek nem írásművek? A prózai írásművek felosztásánál sehogysem állhat meg az, hogy a szónoklat az «*érzelmi dolgok*» műfaja; hisz a szónok nem csupán megindítani, hanem meggyőzni is törekszik hallgatóit, s ezt az értelem körébe vágó dolgokkal teheti. — Az ilyen kifejezés meg csak zavart szül, hogy «a *leírás* személyeket vagy tárgyakat tesz *elbeszélés* által szemlélhetővé» (20. cz.). Nem szabatos a 49. czikknek ez a kifejezése: (a művészetek) «nem csupán tetszetős külalakkal, hanem eszmei tartalommal is bírnak.» Itt a mondat alanya csak ez lehet: a mű-termékek. Ugyanitt nagyon szűk azon definiczió, hogy «szépnek a részek arányos összhangját nevezzük»; hisz a szépnek az összhangon kívül még sok alkotó része van. S mily zavaros beszéd az, hogy «a költés művészetének anyaga az emberi nyelv, a zenéé a hang, a

festése a *vászon, festék és ecset!*» — Hogy lehet a verslábat így értelmezni, hogy az «a rövid és hosszú szótagok ritmikus váltakozása?» hisz a piczi, lépő, szapora és andalgó lábak e szerint nem lehetnek lábak. — Az a meghatározás is különös, hogy «strófákból épül föl a költemény» (70. cz.). Feltéve, de meg nem engedve, hogy a költemény definiczijánál lehető ily mellékes jegyből is kiindúlni, vajjon nem kizárnók-e ezzel a meghatározással a költemények köréből mindazokat a verses műveket, melyekben nincs strófai szerkezet?, mint pl. a hexameteres eposzokat s a szabad versekben írt költői elbeszéléseket? Hát a regényt, novellát, népmesét hova tennők? — A műfajokat illetőleg csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy a Tompa *virágregéit* szívesebben látnók az oktató elbeszélések, közelebbről az allegóriák közé beosztva, mint a regék közé; továbbá azt, hogy Tompától «A madár fiaihoz», meg a «Terepélyes nagy fa» nem tartoznak az allegóriák, mint oktató elbeszélések közé; hisz nincs bennök semmi kezdet-, közép- és véggel bíró esemény elbeszélve; hazafias dalok (vagy a dal és óda közt álló költemények) azok, *allegóriás kifejezésekkel előadva*. Különös, hogy a szerző, a kinek pedig a műfajok megkülönböztetésében elég éles látása van, az allegóriáknál épen úgy téved, mint olvasókönyv-szerkesztőink s iskolakönyv-íróink legnagyobb része.

Mindent összefoglalva, azt hiszem, hogy az Olvasókönyv helyes módszerével s alapos magyarázataival haladást jelez polgári és felsőbb leányiskolai könyveink között, s ez iskolák 3. és 4. osztályában s részint még a felsőbb leányiskolák 5. osztályában is sikerrel lesz használható. — Az Irály- és Költészettan alapjában nem rossz könyv, hanem a részletekben vannak tévedései; ez utóbbi tulajdonsága azonban közös társainak nagyobb részével is. A tanár e hibákat kijavíttathatja, s óhajtandó volna, hogy könyvén a gyökeres javítást a szerző tehetné meg minél előbb. — Minden esetre ajánlom e könyveket, melyeket a Franklin-Társulat, szokása szerint, díszesen és csínnal állított ki, a polg. és felsőbb leányiskolák magyar nyelv- és irodalom-tanárainak figyelmébe.

Komáromy Lajos.

FÖLDRAJZ. Gimnáziumok használatára. A legújabb miniszt. utasítások nyomán irta Dr. *Márki Sándor*. Első füzet: *Európa földrajza*, az első osztály számára 54 képpel. *Ára 80 kr.* — Második füzet: *Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália földrajza*, a második osztály számára 87 képpel. Ára: *80 kr.* Franklin-T. 1887.

AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA POLITIKAI FÖLDRAJZA, a gimnáziumok harmadik osztálya számára. A miniszt. legújabb utasítás nyomán irta Dr. *Márki Sándor*. Tizenkét képpel. Ára: *50 kr.* Franklin T. 1887.

Földrajztanításunk methodikájának ingadozásai, határozatlansága és magával tehetetlensége hiven tükröződnek le tanterveinkben s tankönyveinkben. A hány annyiféle. Az egyik beéri magokkal a szoro-

sabb értelemben vett földrajzi tényekkel s legfeljebb arra fordít gondot, hogy az óriási anyagot némi mérséklettel redukálja; a másik, hogy a holt anyagba életet öntsön, segítségül hivja a természetrajzot s könyvét úgyszólván képes természetrajzzá alakítja át; a harmadik meg a történet birodalma felé tekint s a maga országát önként teszi amannak vazallusává. Ezek csak a főirányok; az apróbb ingadozásokról nem is szólunk. Hát még a módszer ezerféle próbálgatásai és mesterkedései! Valóban úgy látszik, mintha ezeket a könyveket nem is gyermekek számára, s nem is azért írnák, hogy tanuljanak belőlük; hanem a végett, hogy némely pedagógusok kedvencz theorémáinak megvalósíthatásáról avagy ennek ellenkezőjéről szolgáltassanak tanubizonyságot. E kisérletezések jogosultságát épen nem vonhatjuk kétségbe; de az is tagadhatatlan, hogy e nagy buzgóság árát a tanuló ifjuság adja meg. Mi azt hiszszük, hogy a legjobb földrajzi kézikönyvet nem az írja meg, a kit akár egy theoriának fénye vakít el, akár a kisérletezések szenvedélyének káprázatai kergetnek ide-oda; hanem az, a ki tárgyát ismeri, szereti; abba el bír mélyedni a nélkül, hogy elmerülne benne s föléje is emelkedhetik, a nélkül, hogy szabad tekintetét kalandozásokra eresztené. Az ilyen tanító és iró előtt mindig ott áll a gyermek, a kit tanítania kell, tudásvágytól csillogó szemekkel, de egyuttal szánalmat esdő tekintettel: tanitsák meg arra, a mit tudnia kell, de kiméljék meg gyenge lelkét a theoriák lidércznyomásától s elbírhatatlan terhek viselésétől. A földrajz-tanítás legtermészetesebb methodusa az, a mely az eddig szétágazó irányokat egyesíti; a geografiai anyagot arra a legszükségesebb minimumra redukálja, a mi a tudomány szempontjából a legfontosabb, az iskolai tanítás érdekében elmaradhatatlan s a gyermeki lélek tehetségeivel harmoniába hozható; ezt az anyagot pedig, részint azért, hogy életet leheljen bele, részint azért hogy felfogását könnyebbé, elsajátitását foganatosabbá tegye, mind a történelemmel, mind a természet világával minden erőszakolás nélkül összeköttetésbe hozza.

Nem mondjuk, hogy *Márki Sándor* a czímben megnevezett könyveivel ezt az ideált elérte volna; de azt jó lélekkel merjük állítani, hogy minden társainál közelebb jutott ahhoz. Szerencsés tapintattal ki birta kerülni a túlzásokat minden irányban; kedvencz theorémái nincsenek, a melyek elfogulttá tették volna őt. A földrajzi tényeket jól válogatta meg, ezeket világosan és ügyesen csoportosította s természetes összeköttetésbe hozta a természetrajzi s történeti ismeretekkel a nélkül, hogy elhalmozta volna velük. Pedagógiai tapintata s józan gondolkodása ebben a tekintetben csak dicsérettel említhető. Előadása élénk, világos, határozott, egyszerű s mindenütt igyekszik a gyermek felfogásához alkalmazkodni; nyelve szabatos és magyaros. A könyvek nyomdai kiállitása csi-

nos; a nagyszámú képmellékletek változatosak s többnyire szépek és jellemzők is. Az összehasonlítást e tekintetben is bátran kiállják Márki könyvei akár a Brozik-Paszlavszky-, akár a Laky-féle földrajzokkal. Sajnáljuk azonban, hogy térképvázlatokat nem vett föl a szövegbe, a miknek jelentőségét — úgy látszik az előszó egyik nyilatkozatából — a szerző kevesebbre taksálja, mint a hogy megérdemlené. Nem olyan vázlatokat értünk, a milyenek a Scholcz-féle földrajzban (Magyarország földr.) vannak, olyanokat sem mint a Homolka térképei az Eggenberger-czég által kiadott több földrajzban; amazok nagyon is kezdetlegesek, emezek meg mint miniatür-térképek nagyobb követelésüek az egyszerű vázlatoknál. Aféle vázlatok, a melyek nyomról-nyomra kisérik a szöveget s lehetőleg egyszerű, de tiszta rajzzal szemlélhetővé teszik a főbb momentumokat a nélkül, hogy akár tárgyban akár rajzban többet foglalnának magukban, mint a mennyi épen okvetetlenül szükséges, megbecsülhetetlenek a tanulóra nézve. Hiába, akár mit mondjunk, a drága atlaszokat nem szerezheti meg minden növendék; s még annak is, a ki megszerezte, a jó vázlat nagyon megkönnyíti a tájékozódást. Használatban levő nagyon is gyenge atlaszaink mellett még inkább szükségesek e vázlatok s fölöslegesekké csakis akkor válnak, ha kézi atlaszaink valóban pedagógiai tapintattal fognak készülni. Nem hagyhatjuk megemlítés nélkül a könyvek nyomását sem, a mely ugyan tiszta és tetszetős, mint a Franklin-T. minden kiadásáé, de annyira tömött s különösen a nagyon is gyakran alkalmazott apró betűs részletek annyira szemrontók, hogy ezen okvetetlenül jó lesz segíteni.

Ha e könyvek birálatára is kiterjeszkednénk, természetesen számos észrevételünk volna az egyes részletekre; de bár itt-ott nem értünk egyet a szerzővel, sőt némely tévedéseit is helyreigazíthatnók: mindez nem von le szemünkben semmit sem Márki munkájának érdeméből. E földrajz — maga mondja az Előszóban — első kisérlete a tankönyv-írás terén. Örvendünk ez első kisérlet szép sikerének, a mely — reméljük — nem hagyja megállani a szerzőt a megkezdett út elején. Polgári és felsőbb leányiskolák, különösen pedig tanítónőképző intézetek számára a legmelegebben ajánlhatjuk Márki földrajzát.

A MAGYAROK OKNYOMOZÓ TÖRTÉNELME. Irta *Mangold Lajos*. A középtanodák VIII-ik osztálya számára. Az új tanterv alapján. *Második* javított kiadás. Budapest, 1887. Franklin-T. Ára 1 frt 60 kr.

Mangold Lajos történeti kézikönyvei, melyek egynek kivételével a középiskolák számára készültek, eléggé ismeretesek s nagyon el vannak terjedve. Valamennyiök túl van már az első kiadáson. Jó tulajdonságuk, hogy a történeti anyag nagy szorgalommal és gonddal van bennök össze-

gyűjtve; ebben a tekintetben a könyvek a modern történeti kutatás és felfogás színvonalán állanak s megbizhatók. Közös hibájuk ellenben, hogy a tananyag pedagógiai feldolgozására a szerző nem fordított kellő munkát s ehhez a munkához, úgy látszik, nincs is meg a kellő tapintata. Ebbeli fogyatkozásukat sulyosbítja még a nyelv idegenszerűsége és nehézkessége is; úgy, hogy használatukban különösen a gyengébb korú növendékeknek sok bajjal kell küzködniök. Az előttünk fekvő könyv is — mely a szerző kézikönyvei közt kétségtelenül az első helyet foglalja el — osztozik a többiek jó tulajdonságaiban és fogyatkozásaiban. Nem is mint tankönyvet ajánljuk, hiszen színvonala is tetemesen meghaladja a leányiskolai tanítás fokát — hanem mint igen hasznos segédkönyvet a tanítók és tanitónők számára.

A történeti anyag tekintetében kétségtelenül Mangold könyvét illeti meg az elsőség minden társai között. Nemcsak az alapvető nagy történeti munkákból és monografiákból, hanem a folyóiratokból is összehordva s mondhatnók összetömve együtt találja az olvasó e könyvben mindazt, a mit a magyar történeti kutatás a legújabb időkig felderített s a mi e kutatásokból egy iskolai kézikönyvbe fölvehető volt. Sőt a második kiadásban a szerző minden fejezet elé az erre vonatkozó tudományos irodalom repertóriumát is oda illesztette, a mivel mindazoknak, a kik valamely kérdéssel tüzetesebben ohajtanak foglalkozni, igen nagy szolgálatot tett. Ebben a tekintetben Mangold könyve úgyszólván nélkülözhetetlenné válik mindazokra nézve, a kik a történet tanításával foglalkozván szakképzettségök továbbfejlesztésében megállapodni nem akarnak. Azt is dicsérettel emeljük ki, hogy a sebtében készült első kiadás nagyszámú nyelvi s tárgyi hibáit a szerző e második kiadásban telhetőleg kijavítgatta. Ajánljuk a történettanítással foglalkozók s az iskolai könyvtárak gondozóinak figyelmébe.

Beküldött könyvek jegyzéke:

Német olvasókönyv a felsőbb leányiskolák és polgári leányiskolák számára. Az új tanterv alapján szerkesztette *Jausz György*, a soproni m. kir. áll. felsőbb leányiskola igazgatója. I. rész. Budapest. Lauffer Vilmos. 1888. Ára ?

A mathematikai és physikai földrajz elemei. A legújabb min. utasítás nyomán a gymn. III. oszt. számára írták: *Scholtz Albert és Ráth Arnold*, főgymn. tanárok. Budapest. Franklin-T, 1887. *Ara: 50 kr.*

A magyarországi középiskolákban 1850-től 1885-ig megjelent összes programm-értekezések repertoriuma. Szerk. Dr. *Panyák Ede*, kir. kath. főgymn. tanár. Budapest, Franklin-T. 1887. *Ára: 1 frt 40 kr.*

A váltakozó- és osztályrendszer megbirálása. Irta *Horváth József*, aradi tanító. Arad, 1887. *Ára: 40 kr.*

A Bűnbánat. Pedag. értekezés. Irta *Léderer Ábrahám.* Különnyomat az Izr. Tanügyi Értesítőből. Budapest, 1887. Ára: ?

A fővárosi elemi iskolák új tanterve. Visszhang a Néptanítók Lapja közleményeire. Irta *Trájtler Károly,* fővárosi közs. nép- és iparisk. igazgató. Budapest, 1887. Ára?

Az Olcsó könyvtárból. (Szerk. *Gyulai Pál;* kiadja a Franklin-Társulat):

225. sz. Ohdin vígasza. Északföldi regény a XI. századból. Irta *Dahn Felix.* Ára: 80 kr.

226. sz. Vidal Adrián. Regény, írta *Norris W. E.* Ára: 1 frt 20 kr.

227. sz. Deák Ferencz emlékezete. Irta *Csengery Antal.* Ára: 30 kr.

228. sz. Aphrodite. Egy görög művész regénye. Irta *Eckstein Ernő.* Ford. Sasváry A. Ára: 40 kr.

229. sz. Szerb népdalok és hősregék. Az eredetiből fordította *Székács József.* Második javított kiadás. Ára: 50 kr.

230. sz. Báthori Mária. Szomorú történet öt szakaszban. Irta *Dugonics András.* Harmadik kiadás. Ára: 60 kr.

231. Gróf Hoffmannsegg utazása Magyarországon 1793—94-ben, Németből ford. Berkeszi István. Ára: 30 kr.

232. sz. Severo Torelli. Dráma öt felvonásban. Irta *Coppée Ferencz.* Ford. Csiky Gergely. Ára: 30 kr.

233. sz. Clermont, vagy a művész neje. Szinmű két felvonásban. Irták: *Scribe és Vander-Bursch.* Ára: 30 kr.

235. sz. Fenn az ernyő nincsen kas. Irta *Szigligeti Ede.* Ára: 30 kr.

LEÁNYISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

II. Polgári leányiskolák.

1. A Budapest fővárosi II. ker. községi nyilv. polgári leányiskola tizenkettedik tudósítványa az 1886—87. tanév végével. Szerkeszté Kozma Gyula, igazgató. — A lefolyt év történetéről a lelkiismeretes gonddal készült, minden részletre kiterjeszkedő igazgatói jelentés örvendetes képet tár elénk: egy helyét derekasan megálló, folyton erősödő intézet serény és sikeres munkásságának képét. — *Tanári testület:* Kozma Gyula, ig., Balázs Dénes, Dr. Bokor József, Ekkert Antalné, Erdődy Imre, Göőz Józsefné, Gyulay Elek, Dr. Komjáthy József, Löschinger Zsigmond, Lubich Etel, Tausz Ferencz, Turcsányi Dezső, Vajda Pál. — *A növendékek létszáma* hét osztályban (az első három osztály párhuzamos): *312* (52+50+43+44+33+34+56); évközben elmaradt 23. *Vallás* szerint: róm. kath. 229, gör. kel. 2, helv. 19, ágost. 21, mózes v. 41. *Illetékesség* szerint: helybeli 229, vidéki 13. *Nyelvismeret* szerint: magyar 78, magyar-német 228. A franczia nyelvet tanulta: 122; a tornázást: 113. — *Tandíj:* 10 frt; *beirási díj:* 1 frt; *ifj. könyvtárra:* 50 kr; *franczia nyelv* tanulásáért 6 frt; *tornáért* havonként: 50 kr.

2. A Budapest fővárosi V. ker. közs. nyilv. polgári leányiskola tizenegyedik tudósítványa az 1886—87. tanév végével. Szerkeszté Dr. Gyulay Béla, igazgató. — Az igazg. jelentésből kiemeljük a következőket. «A növendékek magaviselete ellen — úgymond — többször emelkedett panasz s tanári tanácskozmányainkon gyakrabban foglalkoztunk apróbb fegyelmi ügyek elintézésével. . . . . Legyen szabad tapasztalataink alapján a szülőket komolyan figyelmeztetnem, hogy gyermekeik olvasmányait, társaságát s útjait szigorúan ellenőrízni el ne mulaszszák. . . . .» Továbbá: «Sajnosan kell konstatálnom, hogy növendékeinknek legnagyobb része az év vége felé egészen ideges lesz s értelmök mintegy megbénul; nehezen tudnak feleszmélni s rendkívül szórakozottakká válnak. Talán nem tévedek, ha mind e jelenségeket a túlságosan fárasztó 10 havi erős munkának, de *leginkább a délelőtti s délutáni, tehát egész napi zaklatásnak következtében való kimerülésnek tulajdonítom.* Ezen csak az által lehetne segíteni, ha a délelőtti egyhuzamban való

tanítás hozatnék be. . . . .» (Az idén meg is történt.) — *Tanári testület:* Dr. Gyulay Béla, Deutsch Jakab, Engelbach Alajosné, Erney József, Földesy Joákim, Hokkes József, Dr. Kerékgyártó Béla, Lengyel Alajos, Pramperger Dezső, Rosenberg Auguszta, Schmidt Stefánia, Szabó József, Szalai Dávid, Tomassek Emma. — *A növendékek létszáma* kilencz osztályban (az első két osztály hármas, a harmadik párhuzamos): *508* (58+64+ +61+42+50+62+48+56+67); évközben elmaradt 47; meghalt 3. *Vallás* szerint: róm. kath. 124, helv. 5, ágost. 14, gör. kel. 1, mózes v. 364. *Illetékesség* szerint: helybeli 487, vidéki 21. *Nyelvismeret* szerint: magyar 114, magyar-német 334, magyar-német-franczia 40. — Rendkivüli tárgyak: a franczia nyelv (az első osztálytól kezdve) és zongora; tornát nem tanultak. — *Tandíj:* 10 frt; *beirási díj:* 1 frt; *ifj. könyvtárra:* 50 kr.

3. A budapesti ág. hitv. ev. magyar-német gyülekezet nép- és polgári iskolájának évi értesítője az 1886—87. tanévről. (VII. évfolyam.) — A gyülekezet elhatározta, hogy polgári leányiskoláját az 1887—88. isk. évben négy osztályúvá egészíti ki s ez által a nőnevelés iránt érdeklődők régi óhaja teljesült. Mint újítást kiemeljük még, hogy a női kézimunka tanítását (hetenként 6 óra) általánosan kötelezővé tették. A torna mint rendes, a franczia mint rendkívüli tárgy taníttatott. *Tantestület:* Falvay Antal ig., Özv. Gerzsó Károlyné, Özv. Grissza Kálmánné, Kardeván Vilmos, Küttel Kornélia, Schulek Vilma, Scholtz Lajos, Tomassek Ilona. — *A növendékek létszáma* a két polg. isk. osztályban 129, (69+60); évközben elmaradt 6, meghalt 1. *Vallásra* nézve: ágost 59, ref. 2, róm. kath. 9, mózes v. 59. *Anyanyelvre* nézve: magyar 116, német 12, tót 1. (Az elemi leányiskolákba járt 270 növendék.) *Tandíj* ?.

Értekezés: «Gyermeki hibák s azoknak orvoslása» (1—16 lap) Falvay Antaltól.

4. A beregszászi állami polgári leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette Engelthaler Róza, igazgató. — Az intézet tizennégy év óta áll fen; egy év óta állami jellegű. A négy polg. osztály mellett egy női kézimunka-tanfolyam is van, a melybe csak a négy polg. osztályt végzett növendékek vétetnek fel s az elméleti tárgyakból nem nyernek oktatást. — *Tanári testület:* Engelthaler Róza ig., Bodenlósz Teréz, Greisinger István, Toperczer Izabella, Zágoni Károly és Bajzáth Lajos, Barkóczy Gusztáv kisegítő tanítók. — *A növendékek létszáma* négy osztályban: 101 (31+24+20+14); évközben elmaradt 13. *Vallás* szerint: róm. kath. 16, gör. kath. 2, ref. 45, mózes v. 38. *Anyanyelvre* nézve mind magyar. *Illetőség* szerint: helybeli 85, vidéki 16. *Tandíj:* 6 frt (azelőtt 20 frt); *beirási díj:* 1 frt.

Értekezés: «A szülők és tanítók mint együtt működő tényezők a gyermeknevelésben» Zágoni Károlytól.

5. A balassa-gyarmati államilag segélyzett községi polgári leányiskola ötödik évi értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Tomeskó Nándor, igazgató. — Az igazg. jelentés részletesen számot adván, egyebek közt, az év folytán alkalmazott fenyítések eseteiről, adatai közt találjuk ezt is: «éheztetés nélküli bezárás: 9, éheztetéssel: 0». Iskolai tanszerekül használtattak az ugyanazon igazgatás alatt álló polg. fiúiskola taneszközei. — *Tantestület:* Tomeskó Nándor ig., Brillmayer Anna, Dömök Erzsébet, Komjáthyné Márkus Gizella és Pongrácz Jolán; mint óraadó: Zelenka János. — *A növendékek létszáma* négy osztályban: 63 (23+20+10+10); évközben elmaradt 6. *Vallás* szerint: róm. kath. 17, ágost. 10, mózes v. 38. *Nyelvismeretre* nézve: csak magyar 29, magyar-német 29, magyar-tót 6, magyar-német-tót 1. — *Tandíj:* 6 frt; *beirási díj:* 1 frt; a *franczia* nyelv oktatásáért külön 20 frt.

6. A békés-csabai nőképző társulat polgári leányiskolájának XIII. értesítője. 1886—87. Közli Donner Lajos, igazgató. — Az iskolát fentartó társulat tagjainak száma a mult évben csaknem felényire apadván le, magának az iskolának létele is problematikussá válik, ha a veszteséget új tagok szerzésével nem sikerül pótolni. — *Tantestület:* Donner Lajos, ig., Écsy Irma, Fábry Géza, Dr. Krammer Nándor. *A növendékek létszáma* négy osztályban 71 (28+13+12+18); tavaly 65; évközben elmaradt 5. *Vallás* szerint: róm. kath. 16, ágost 25, ref. 2, mózes v. 28. *Illetékesség* szerint: helybeli 60, vidéki 11. — A testgyakorlatot mint rendes, a franczia nyelvet mint rendkívüli tárgyat tanították. *Tandíj:* 25 frt (ebből 20 frt tandíj; 2 frt 50 kr. fára; 2 frt 50 kr. író és rajzszerekre, könyvtárra).

7. A czeglédi állami polgári fiú- és leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Elefánti József, igazgató. — Az igazg. jelentés panaszszal említi, hogy a közönség nem mutat elég érdeklődést a polg. leányiskola iránt s különösen elhanyagolják a növendékek a felső osztályokat; míg az első osztályban 34, a negyedikben már csak 10 növendék volt. Sok kifogása volt a tantestületnek a növendékek magokviselete s házi önmunkásságuk ellen, a mi szintén a szülői ház csekély érdeklődésének tulajdonítandó. — *Tantestület:* Elefánti József, ig., Ehrlich Ilona, Gallauner Etelka, Kalocsa Róza, Pesch Hermin, Raab Gallé Kornélia. *A növendékek létszáma* négy osztályban: 77 (34+22+11+10); évközben elmaradt 4. *Vallásra* nézve; róm. kath. 29, ref. 23, ágost. 2, mózes v. 23. *Anyanyelvre* nézve: mind magyar. — A franczia nyelvet mint rendkívüli tárgyat 12-en tanulták. — *Tandíj*: helybelieknek 6 frt; vidékieknek 10 frt; tanári könyvtárra 50 kr; ifj. könyvtárra 25 kr; évi értesítőre 25 kr.

Értekezés: «A reális nevelés szükségességéről és a női kézimunkáról mint annak egyik fontos eszközéről» Gallauner Etelkától.

8. A deési államilag segélyzett és műasztalos tanműhelylyel kapcsolatos polgári fiú- és leányiskola értesítője az 1885—86. és 1886—87. isk. évekről. Szerkesztette: Pffeifer János, igazgató. A leányiskolai beirások eredményét az ig. jelentés fényesnek mondja, a mennyiben a legutóbbi év létszáma az 1883—84. évit megkétszerezte. *Tantestület:* Pfeiffer János, ig., Bátki Mária, Boga Imre, Daday István, Décsey Mariska, Glaser Simon, Gerstmann Ödön, Józsa János, Kádár József, Péchyné Jakab Juliska. — *A növendékek létszáma* négy osztályban az 1885—86. évben: 50 (23+18+6+3); 1886—87-ben: 61 (29+14+ +13+8). Ez utóbbi évben *vallás* szerint: róm. kath. 24, ref. 23, gör. kath. 3, unitárius 1, ágost. 4, mózes v. 9. *Anyanyelv* szerint: magyar 61, román 3. *Illetékesség* szerint: helybeli 48, vidéki 16. — *Tandíj:* 4 frt; *beirási díj:* 1 frt, könyvtári illeték: 15 kr; értesítőre 15 kr.

9. A győri m. kir. állami polgári leányiskola V-ik értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Vargyasné Petz Vilma, igazgatónő. «A növendékek egészségi állapota — így szól az ig. jelentés — nem volt a legkedvezőbb. Eltekintve a járványosan fellépő betegségi esetektől, többeknél hátgerinczgörbülés és vérszegénység volt tapasztalható, mely körülmények következtében orvosi rendelet s bizonyítvány alapján a délutáni órák alól többen fölmentettek. És ezen körülményből kiindulva hozatott javaslatba az intézetben a tornatanítás életbeléptetése és a tánczanítás rendszeresítése.» — *Tantestület:* Vargyasné Petz Vilma, ig., Czikann Berta, Czerner Sándor, Gyubek Ferencz, Ruppenthal Lajos, Timár Fanny. *A növendékek létszáma* négy osztályban 160 (64+43+34+19); évközben elmaradt 6. *Vallásra* nézve: róm. kath. 64, ágost. 22, ref. 3, mózes v. 72. *Nyelvre* nézve: magyar 157, magyar-német 4. *Illetékesség* szerint: helybeli 107, vidéki 54. — Franciát mind a négy osztályban tanultak; nem tanúlt 17. — *Tandíj:* 10 frt; *beirási díj:* 1 frt; ifj. könyvtárra 50 kr.

Értekezés: «Reformeszmék leányiskoláink ügyében» (1—16 lap) Vargyasné Petz Vilmától.

10. Az iglói ág. hitv. ev. népiskola és polgári leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Kertscher Ede, e. i. igazgató. A lefolyt év történetéből nem emel ki az ig. jelentés általánosabb érdekű mozzanatokat. — *Tantestület:* Alexy Emilia, Böhmisch Ede, Dobó Adolf, Kellner Mari, Marton Károly, Seltenreich Hugó. *A növendékek létszáma* négy osztályban 80 (20+22+29+9); évközben elmaradt 5. *Vallásra* nézve: ágost. 42, helv. 7, róm. kath. 19, gör. kel. 1, mózes v. 11. *Anyanyelvre* nézve: magyar 25, német 55. *Lakóhelyre* nézve: helybeli 51, vidéki 29. (Az elemi leányiskolának volt 91 növendéke.) Tornát

minden osztályban tanultak; franczia nyelvet nem. — *Tandíj:* az első és második osztályban helybelieknek 5 frt, vidékieknek 10 frt, a harmadik és negyedik osztályban helybelieknek 11 frt, vidékieknek 17 frt; *beirási díj:* 1 frt.

11. A kapuvári m. kir. állami polgári fiú- és leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette Scherer Gyula, igazgató. (III. évf.) Az igazg. jelentés panaszszal említi fel, hogy míg a polg. fiú-iskola virágzik, a leányiskolát aránylag kevesen látogatják. E baj okát a szülők fonák felfogásában találja, mely szerint nem látják szükségesnek a lányok iskoláztatását az elemi iskolán felül. Bizalmatlanok is még a polg. leányiskola irányában. Tetemes javulást vár a jelentés ama tervbe vett intézkedéstől, hogy a polg. leányiskola negyedik osztálya fölé egy olyneműkézimunka-tanfolyam, ú. n. varróiskola állíttassék, a milyen a k.-martoni polgári lányiskolával kapcsolatban már szép sikerrel működik. — *Tantestület:* Scherer Gyula, ig., Exner Leo, Gaal József, Hatvan Ferencz, Karner Mária, Lukesch Flóra, Csécsy Nagy Zsuzsánna. *A növendékek létszáma* három osztályban: 33 (17+11+5); évközben elmaradt 2. *Vallásra* nézve: róm. kath. 12, ágost 1, helv. 1, mózes v. 19; *anyanyelv* szerint: magyar 30, német 3. *Illetékesség* szerint: helybeli 21, garthai 3, vidéki 9. — Testgyakorlást tanultak, franczia nyelvet nem. *Tandíj:* 5 frt; *beirási díj:* 1 frt 50 kr, könyvtári illeték: 1 frt.

12. Kassa sz. kir. város közs. polgári fiú- és leányiskolájának XIV. értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Mártonffy Márton, igazgató. — Az ig. jelentés kiemeli a polg. lányiskola virágzását, melyről — úgymond — a közönség osztatlan elismeréssel nyilatkozik, s a melyre Kassa városa méltó büszkeséggel tekinthet. *Tantestület:* Mártonfy Márton, ig., Götz Károly, Krausz Béla, Gyurász Gyuláné, Tóbiás Endréné, Kolacskovszky Elza, Meiszner Regina. — *A növendékek létszáma* négy osztályban: 184 (50+54+51+29). *Vallásra* nézve: róm. kath. 69, gör. kath. 1, ágost 7, helv. 11, mózes v. 96. Egyéb statiszt. kimutatást az értesítő nem közöl. — Franczia nyelvet mind a négy osztályban tanultak, tornát nem. — *Tandíj:* 10 frt; *ifj. könyvtárra:* 50 kr; *nyomtatási költségekre:* 30 kr.

Értekezés: «Az állatok utánzási képessége» Krausz Bélától.

13. A kecskeméti államilag segélyzett polgári és elemi leányiskola XII. értesítője az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette: Pásthy Károly, igazgató. Az iskola régi helyiségei egy új épülettel toldattak meg s így a gondos vezetés alatt álló intézet még biztosabban haladhat czélja felé. A lefolyt évben meghonosították a táncztanítást is, a minek jótékony hatását különösen kiemeli az értesítő. — *Tantestület:* Pásthy Károly ig., Dömötör Krisztina, Götsch József, Szabados Géza,

Szalontay Sándor, Szarvassy Margit, Tóth István, Mihailich Ida, gr. Ráday Margit, Simonides Hermin, Szilády Mari, Szilády Janka (az utóbbi az el. iskolában). *A növendékek létszáma* négy osztályban: 135 (64+40+ +17+14). *Vallás* szerint: róm. kath. 63, helv. 38, ágost. 4, gör. kel. 1, mózes v. 29. *Anyanyelv* szerint: magyar 125, német 9, román 1. — (Az elemi iskola négy osztályába járt 154 növendék.) Franczia nyelvet tanultak, tornát nem. — *Tandíj:* 10 frt; *ifj. könyvtárra* 20 kr.

Értekezés: «Vádak a polgári és felsőbb leányiskolák ellen» Pásthy Károlytól.

14. A makói államilag segélyzett közs. polgári leányiskola értesítője az 1886—87. tenévről. (VII. évf.) Közzéteszi: Horváth Illés, h. igazgató. — Az ig. jelentésből kiemeljük a következőt: «A tantestület — úgymond — az iskolaszéknél javaslatba hozta a tantárgyaknak és tanóráknak az egyes osztályok közt való arányosabb felosztását, mivel *lassanként mind a tantárgyakban, mind az óraszámban oly szaporítás hozatott be, hogy azok fentartása a növendékekre nézve károsnak bizonyult.* Az iskolaszék a tananyag és óraszám leszállítását el is rendelte, minek folytán *tantervünk a miniszt. tantervvel közelebbi összhangzásba hozatott;* fentartatván mindazáltal a kézimunkákra eddig is fölvett kétszeres óraszám s az I. osztály részére heti két óra a németből.» *Tantestület:* Horváth Illés, h. ig., Ficsór József, Halász Árpád, Halászné Tanos Irma, Unger Irén, Strausz Antal. — *A növendékek létszáma* négy osztályban: 66 (31+14+13+8); évközben kimaradt 4. *Vallásra* nézve: róm. kath. 16, gör. kath. 5, reform. 10, ágost. 3, mózes v. 32; *nyelvre* nézve 63 magyar, 3 német; *illetékességre* nézve: helybeli 58, vidéki 8. Tornát mind a négy osztályban tanultak. — *Tandíj:* 10 frt, *beirási díj:* 1 frt; *ifj. könyvtárra:* 60 kr.

15. A miskolczi áll. segélyzett polgári fiú- és leányiskola értesítője az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette: Gálffy Ignácz igazgató. — Az ig. jelentés a polg. lányiskolára vonatkozólag nem említ fontosabb mozzanatokat. *Tantestület:* Gálffy Ignácz ig., Alvinczinė Eckensperger Irma, Czeglédy Elekné, Kemenczky Kálmán, Kozma Jolán, Némethy Piroska. *A növendékek létszáma* négy osztályban 157 (54+52+ +31+20); évközben elmaradt 18. *Vallásra* nézve: róm. kath. 20, gör. kath. 1, helv. 22, ágost. 1, mózes v. 106. *Anyanyelvre* nézve egy kivétellel mind magyar; *illetékességre* nézve: helybeli 124, vidéki 33. — Tornát nem tanultak, franczia nyelvet igen. — *Tandíj:* 6 frt; *beirási díj:* 50 kr; *könyvtárra:* 40 kr; *értesítőre:* 40 kr.

16. Az állam és a helybeli nőegylet által segélyezett, elemi osztályokkal egybekötött polgári leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Moravcsik Géza, e. i. igazgató. — «A növendékek

száma örvendetesen szaporodott — úgymond az ig. jelentés — s a tantestület a *virágzásnak indult intézet* jövőjébe vetett biztos reménynyel teljesítette munkáját.» — *Tantestület:* Moravcsik Géza, ig., Bretz Berta, Krecsmér Irén, Lukes Ilon, Dr. Zsilinszky Endre. *A növendékek létszáma* a polg. lányiskola négy osztályában 33 (12+10+6+5); az elemi iskolában 27. Egyéb statiszt. kimutatást az értesítő nem közöl. A franczia nyelvet tanították, a tornát nem. — *Tandíj:* havonként az I. és II. osztálybelieknek 3 frt 50 kr, a III. és IV. oszt. 4 frt; a kézimunka-tanfolyambelieknek 2 frt.

17. A Székesfehér városi áll. segélyzett polgári lányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Gőbel János György igazgató. — A terjedelmes és minden részletről gondosan számotadó ig. jelentés örömmel emeli ki, hogy «az iskola a betöltött első tiz év után az első évet a legkedvezőbb kilátások közt kezdte meg. A növendékek oly magas számban jelentkeztek a felvételre, hogy azt bizonyos fokig meg kellett szorítani.» A franczia és német nyelv és társalgás elsajátítására, a táncz-tanulásra külön tanfolyamok állottak fen. Volt isk. takarékpénztár (128 frt betéttel), segélyző egyesület (1245 frt tőkével); gyakran tartottak isk. kirándulásokat, melyekről az ig. jelentés részletesen számot ad. *Tantestület:* Gőbel János György ig., Alföldi Lipót, Macskássy Róza, Podhorszky Vendel, Szepessy Géza, Szladics Ilona. — *A növendékek létszáma* négy osztálybau: 132 (49+35+34+14); évközben elmaradt 12. *Vallás* szerint: róm. kath. 52, gör. kath. 1, helv. 4, ágost. 2, mózes v. 73. *Illetőség* szerint: helybeli 118, vidéki 14; *nyelvismeret* szerint: magyar 121, magyar-német 11. Tornát nem tanultak. — *Tandíj:* helybelieknek 10 frt; vidékieknek 20 frt; *beirási díj:* 1 frt; *könytárra* 1 frt.

Értekezés: «Mit adjunk leányainknak olvasmányul?» Podhorszky Vendeltől.

18. A Szentes városi két osztályú polgári leányiskola értesítője. 1886—87. Közzéteszi: Csuppay Kindermann Erzsébet, igazgató. Az ig. jelentés külön kiemeli a következőket: «A második osztálybeli tanulók egy része, szám szerint 17-en, a franczia nyelv elsajátításában; a *fonásban* és női kézimunkában pedig mindnyájan dicséretes szorgalmat fejtettek ki.» — *Tantestület:* Kindermann Erzsébet, ig., Praznovszky Erzsébet, Frank Ármin, Pólya Ferencz, Joó János és Joó Károly óraadók. — *A növendékek létszáma* két osztályban: 86 (49+37); évközben elmaradt 7. *Vallás* szerint: róm. kath. 29, helv. 26, ágost. 3, gör. kel. 2, mózes v. 26. *Illetőség* szerint: helybeli 65, vidéki 21. — Tornát nem tanultak. — *Tandíj:* 4 frt; *beirási díj:* 50 kr.

Értekezés: «Leányaink tanításáról».

19. Az újpesti állami polgári leányiskola negyedik értesítője

az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Mády Lajos, ideigl. igazgató. Az ig. jelentésből kiemeljük a következőket: «A tantestület havi tanácskozmányai nemcsak a hivatalos ügyek elintézésére, hanem a *testületi tagok önképzésére* is szolgáltak, a mennyiben minden alkalommal egyes, a nevelés és tanítás körébe tartozó ügyek nyertek elintézést.» (Azt azonban, hogy Dr. Gallovics Győző róm. kath. hitoktató értekezései «az egyház vagyonképességéről és jogáról», továbbá «az egyházi birtokok jogszerinti alanya» miképen foglalhattak helyet egy polg. lányiskola tantestületének rendes tanácskozásain, sehogy sem érthetjük!) «A tantestület tapasztalva azt, hogy a vizsgálatok alkalmával kiosztott jutalomkönyvekben oly szülők is szerették volna gyermekeiket részeltetni, kik jutalmazásra nem tették magukat érdemessé: elhatározta, hogy ezentúl jutalomkönyveket nem oszt ki. Ha valaki ily könyveket ajándékozna, az az ifj. könyvtár részére fog átadatni.» — *Tantestület:* Gallauner Anna, Gallauner Luiza, Stefeczius Eugenia, Tóth Matild, Schmidt Amália, Dvortsak Ferencz, Ajtay Gyula. — *A növendékek létszáma* öt osztályban — az I. oszt. párhuzamos — 126 (36+33+21+18+9); évközben elmaradt 2, meghalt 1. *Vallásra* nézve: róm. kath. 66, mózes v. 55, ágost. 4, helv. 1; *anyanyelve:* magyar 118, német 8. — Az ipartanfolyamba járt 9 növendék. Mind franczia nyelvet, mind tornát tanultak. — *Tandíj:* 6 frt: *beirási díj:* 1 frt; *könyvtárra:* 50 kr; *értesítőre:* 30 kr.

Értesítő: «Mily intézkedések által lehetne Újpesten a polgári leányiskolának még nagyobb pártolást szerezni?» Mády Lajostól.

20. A Szombathely városi áll. segélyzett polgári lányiskola XI. értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkeszté: Pálffy Boldizsár, igazgató. — «Megnyugvással állíthatjuk, — így szól az ig. jelentés, hogy iskolánk megnyerte a közönség bizalmát s a hozzá fűzött várakozásoknak megfelelt.» A kézimunka-órák számát szaporították (az I. osztályban 1—1, a II-ikban 2—2 órával); «a tizperczenyi szünetek alatt «nevelészeti szempontból» beszüntették az udvaron való futkározást és játékot, csupán csak a csendes fel-alá járást engedvén meg»; továbbá eltiltották az Emlékkönyvekbe való írást — de csak az alsó három osztályban «mint melyek az ábrándozásra és regényes gondolkodásra való hajlamot felébresztenék lelkükben». — *Tantestület:* Pálffy Boldizsár, ig., Kerecsényi Ilona, Nagy Gizella, Tattay Irén, Zelles Etelka, Diváld József tornatanító, Schermetter Gyula franczia nyelvmester. — *A növendékek létszáma* négy osztályban: 164 (65+42+39+18); évközben elmaradt 8, *Vallásra* nézve: róm. kath. 80, ágost. 7, mózes v. 77. *Nyelvre* nézve: egy kivételével mind magyar; *illetőségre* nézve: helybeli 141, vidéki 23. — Tornát, franczia nyelvet nem tanultak. — *Tandíj:* 6 frt; *beirási díj:* 50 kr; *könyvtárra:* 1 frt; értesítőre 20 kr.

21. Az újvidéki m. kir. áll. polgári leányiskola VII-ik értesítője az 1886—87. tanévről. A tantestület közreműködésével szerkesztette: Nemessányi Adél, i. igazgató. — «Iskolánk bátran tekinthet jövője elé — így szól az ig. jelentés — mert alapja immár erős; gyökerei termékeny talajra találtak.» Az intézet látogatottsága évről-évre oly mértékben fokozódik, hogy a régi, különben is szűk s czélszerűtlen épület, nem felelhet már meg a követelményeknek. Az ig. jelentés kiemeli a növendékek nagyszámú mulasztásait, a mit legnagyobb részben a szülők gondatlanságának és gyengeségének tulajdonít. Volt isk. takarékpénztár 835 frtnyi betétellel. — *Tantestület:* Nemessányi Adél, ig., Bréger Adél, Fizely Julia, Nagel Róza, Patekné Kailbach Anna, Cler Emma, franczia nyelvtanítónő. *A növendékek létszáma* négy osztályban: 118 (37+27+28+26); évközben elmaradt 8. *Vallás* szerint: róm. kath. 40, gör. kath. 2, gör. kel. 29, ágost. 19, helv. 2, mózes v. 26. *Illetőség* szerint: helybeli 88, vidéki 30. *Nyelvismeret* szerint: magyar 9, magyar-német 59, magyar-szerb 8, magyar-német-szerb 9, német 12, szerb 11 stb. Franczia nyelvet tanultak. — *Tandíj:* 4 frt; *beirási díj:* 1 frt; *könyvtárra:* 50 kr.

22. A kőszegi államsegélylyel fentartott polg. fiú- és leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Steierlein Gábor igazgató. — A tanításban sok nehézséget okozott az a körülmény, hogy a növendékek 58%-a német anyanyelvű, kik közül négyen egy szót sem tudtak magyarúl. Az intézet szertárai a lefolyt évben nem szaporodtak. *Tantestület:* Steierlein Gábor ig., Draskovics-De Ponty Jolán, Karner Teréz, Möszl Lajos, Steierlein-Lassner Gizella. — *A növendékek létszáma* négy osztályban: 31 (12+9+8+2); évközben elmaradt 1. *Vallás* szerint: róm. kath. 12, ágost. 15, mózes v. 4; *anyanyelvre:* magyar 9, német 21, szláv 1; *illetőség* szerint: helybeli 20, vidéki 11. — Tornát tanultak, franczia nyelvet nem. — *Tandíj:* ?.

Értekezés: «A leányok nevelése» Ribiczey Aladártól.

KIMUTATÁS
A «MÁRIA DOROTHEA» EGYESÜLET VISSZAÉRKEZETT GYÜJTŐIVEIRŐL.

(Harmadik közlemény.) *

Lakatos Margit *1629. sz. ívén:* Özv. Ercsey Ernőné 1 frt. Özv. Ercsey Imréné 1 frt. Ferdényi Olivérné 1 frt. Pajor Antal 1 frt. N. N. 40 kr. Kenér Bandi 50 kr. Tippmann J. 30 kr. Lakatos Gyuláné 1 frt. Lakatos Margit 20 kr. *Összesen 6 frt 40 kr.*

1630. sz. ívén: Lengyel Ilona 10 kr. K. Z. 20 kr. P. D. 10 kr. *Összesen 40 kr.*

1631. sz. ívén: N. N. 10 kr.

1632. sz. ívén: Csipkés Ilona 20 kr.

Örley Irma és Lővy Paula *1633. sz. ívén:* Örley Kálmánné 50 kr. Hlatky Endre 50 kr. B. J. 40 kr. Miskolczy Ferenczné 50 kr, Rosenbaumné 20 kr. Robitsekné 25 kr. Bulyovszky Józsefné 50 kr. Fehér J. 50 kr. Olasz Etel 30 kr. N. N. 30 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. P. D. 10 kr. N. N. 10 kr. Spitzer A. 10 kr. Friedmann Gizella 10 kr. Pfeffer Ignácz 10 kr. N. N. 10 kr. Dr. K. 10 kr. L. J. 20 kr. Frölich Pál 20 kr. Kohn Hermin 10 kr. *Összesen 5 frt 35 kr.*

Tischler Róza *1634. sz. ívén:* Friedmann 10 kr. Rosenblüth Mór 10 kr. N. N. 15 kr. *Összesen 35 kr.*

Schön és Wallerstein *1635. sz. ívén:* Szeredi Istvánné 20 kr. N. N. 10 kr. A. B. 20 kr. F. 20 kr. N. N. 10 kr. Wallerstein J. 10 kr. Braun Jolánka 20 kr. Weisz Izidorné 10 kr. Weisz Lipótné 10 kr. N. N. 10 kr. Ertl 10 kr. N. N. 10 kr. B. S. 10 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

Szilágyi Emma *1636. sz. ívén:* Szilágyi Zsuzska 20 kr. Szilágyi Emma 30 kr. Baranyi Csilla 20 kr. Szilágyi Erzsi 10 kr. Gruden Iván 50 kr. Fay Subich Ilona 30 kr. Id. Fenyves Kálmán 30 kr. Ságh Lipótné 30 kr. Fráter Blanka 10 kr. Szilágyi Margit 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 2 frt 70 kr.*

Engländer Mariska *1637. sz. ívén:* Klein Sámuel 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N 10 kr. *Összesen 80 kr.*

1638. sz. ívén: Tóth Mariska 10 kr.

1639. sz. ívén: Weinberger Rózsa 10 kr. Fischer Fáni 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 15 kr. *Összesen 55 kr.*

* A megelőző közleményeket l. VI—VII. f. 323—28. lap és VIII. f. 386—94. lap.

Dukesz Teréz *1640. sz. ívén:* Ismeretlen 20 kr. B. 10 kr. Biharmegyei takarékpénztár 50 kr. E . . . . S . . . 20 kr. Z. . . . . 20 kr. Irén 20 kr. N. N. 25 kr. Dukesz Teréz 25 kr. M. F. 10 kr. Deutsch 20 kr. Stern Adolf 20 kr. Schvalb 10 kr. M. 10 kr. Zandlerné 40 kr. Fényes Manó 40 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Dr. Korány 40 kr. Özv. Lővy Salamonné 40 kr. *Összesen 4 frt 55 kr.*

Feldmann M. *1641. sz. ívén:* N. N. 10 kr. B. J. 10 kr. Kohn Verona 20 kr. N. N. 10 kr. Sz. V. 10 kr. P. K. 20 kr. F. J. 10 kr. N. N. 5 kr. N. N. 10 kr. S. J. 10 kr. N. N. 5 kr. S. S. 5 kr. N. N. 10 kr. J. G. 5 kr. N. N. 15 kr. K. L. 10 kr. M. N. 10 kr. N. N. 10 kr. C. V. 20 kr. N. W. 10 kr. *Összesen 2 frt 15 kr.*

Fried Katicza *1642. sz. ívén:* Bécsey Károlyné 1 frt. Osinszky Jánosné 5 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Özv. Gyurikovitsné 20 kr. Ifj. Berger Sámuel 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Csikósy Dániel 20 kr. Lukáts István 30 kr. N. V. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. J. D. 10 kr. F. D. 20 kr. *Összesen 4 frt 25 kr.*

Gerstl és Weiszberger *1643. sz. ívén:* Gottlieb B. 10 kr. L. B. 10 kr. G. Cz. 10 kr. K. A. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. H. 10 kr. N. N. 10 kr. D. D. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Nagy Irén 10 kr. Hartstein 10 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

Goldgláncz Etelka *1645. sz. ívén:* N. N. 30 kr. Kohn Dávid 50 kr. Ivangrécs Antal 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Gottlieb Szeréna és Róth Juliska *1646. sz. ívén:* W. S. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. A. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. P. J. 10 kr. Sz. J. 10 kr. *Összesen 2 frt 80 kr.*

Haberfeld Aranka és Roz Mariska *1647. sz. ívén:* N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. B. L. 10 kr. B. K. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. S. L. 20 kr. S. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 30 kr. N. N. 20 kr. N. N. 30 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. x. y. z. 15 kr. N. N. 10 kr. x. y. z. 20 kr. x. y. z. 10 kr. Berta 10 kr. N. M. 10 kr. W. 40 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Steiner Nina 20 kr. x. y. z. 20 kr. W. 20 kr. Cs. S. 10 kr. N. N. 10 kr. Zoltánka 20 kr. N. N. 20 kr. G. S. 20 kr. N. N. 5 kr. *Összesen 6 frt 20 kr.*

Heiman Aurélia *1648. sz. ívén:* Heiman Aurélia 20 kr. Diósy Lajosné 20 kr. Kain Jakab 20 kr. Löw Miksáné 10 kr. Klein Mózes 5 kr. Klein Régi 20 kr. Bleyer Antal 10 kr. Sopper Jakab 10 kr. Klein Jakabné 10 kr. Zonnenvirth Bernát 10 kr. Wégner Mórné 5 kr. Brüder Róza 10 kr. Simkovits 10 kr. Weisz Lipót 10 kr. Fischer Farkas 10 kr. Kálmán J. 10 kr. Rosenberg J. 10 kr. Spitz Sámuelné 10 kr. Klein Lina 10 kr. Stern Ignácz 10 kr. N. N. 5 kr. N. N. 5 kr. Rott Józsefné 20 kr. Steinberger Léni 10 kr. Kohn Miksa 10 kr. Fleischmann Jakab 10 kr. Kozma János 10 kr. *Összesen 3 frt.*

Tausz M. *1649. sz. ívén:* G. 20 kr. Rosenbaum Ignácz 20 kr. Stern Ignácz 10 kr. Weisz Józsefné 20 kr. Vass Gáborné 20 kr. Sonnenfeld 10 kr. Vadass 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 12 kr. W. Károly 10 kr. Ertler Miksáné 20 kr. N. N. 10 kr. Stefani 20 kr. Spitzer Vilmos

10 kr. Thury Melani 20 kr. Erber Katicza 10 kr. Jakab Jolán 10 kr. Löwenstein Zsigmond 20 kr. Gandelbaum Ignácz 20 kr. V. V. V. V. V. 10 kr. N. N. 10 kr. Sprig 10 kr. N. N. 20 kr. Egy csókért 18 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 4 frt 10 kr.*

Örley Magda *1650. sz. ívén:* Miskolczy Györgyné 50 kr. Örley Kálmánné 50 kr. Pallay Lajosné 40 kr. Cseresnyés Ilonka 40 kr. Németh Lujza 50 kr. Wallersteinné 5 kr. Deutsch N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Wetzer Ignácz 10 kr. N. N. 15 kr. *Összesen 2 frt 80 kr.*

Stern Anna és Irma *1651. sz. ívén:* Izé 1 frt. Knapp Ferenczné 1 frt. Klein Antónia 10 kr. Földiák Lajosné 50 kr. N. N. 10 kr. Nagy 50 kr. Waldmann 10 kr. Köbsin 50 kr. Wöbneun 1 frt. N. N. 10 kr. E. R. 50 kr. N. N. 10 kr. x. H. 10 kr. Stein 50 kr. *Összesen 6 frt 10 kr.*

1758. sz. ívén: Weisz Károly 15 kr. N. N. 15 kr. B. A. 10 kr. Diósy Miska 10 kr. Watok R. 20 kr. D. P. 10 kr. *Összesen 80 kr.*

Markovits Adél *1759. sz. ívén:* N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Nagy M. 10 kr. N. N. 10 kr. Erdélyi Mária 25 kr. N. N. 10 kr. Sztankay Izabella 10 kr. Marosi Ferencz 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Frank Janka 10 kr. S. N. 10 kr. Pemete Izsó 20 kr. Karakaszalovits Iza 10 kr. Szluha Pál 20 kr. Hájfejű Muki 10 kr. Diósi M. 20 kr. N. N. 20 kr. Guttmann Edéné 30 kr. N. N. 10 kr. Weisz Izidorné 10 kr. *Összesen 3 frt 95 kr.*

Grünbaum Ilona *1760. sz. ívén:* N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. Kurländer R.-né 50 kr. Grünbaum Ilona 10 kr. *Összesen 90 kr.*

Mandel Szeréna *1761. sz. ívén:* Mandel Emma 20 kr. Székács Mariska 20 kr. R. F. 20 kr. Dunszt Anna 20 kr. Schwarz Adolfné 20 kr. Schwarz Ignácz 10 kr. Kenyeres Rózsa 10 kr. Lukács György 10 kr. B. B. 10 kr. *Összesen 1 frt 40 kr.*

Wallerstein Szerén *1762. sz. ívén:* N. N. 20 kr. Kiss Ferenczné 30 kr. Weinberger Áné 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 80 kr.*

Klein Teréz és Kohn Regina *1764. sz. ívén:* 30 kr.

Kohn Hermina *1765. sz. ívén:* Klein F. 10 kr. Kohn Mózes 10 kr. O. Zs. 10 kr. Brenkner 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. L. A 50 kr. N. N. 10 kr. L. Sándor 10 kr. S. . . . 10 kr. Bergsmann 10 kr. Laó Fanny 10 kr. L. J. 10 kr. *Összesen 2 frt 20 kr.*

Schön Antónia *1766. sz. ívén:* Kolliner Irén 10 kr. Szeilner Márton 10 kr. N. 30 kr. Held Herman 10 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 80 kr.*

Váry Erzsébet *1767. sz. ívén:* Siket Ilona 10 kr. Siket Andor. V. V. 20 kr. Bereczky Sándor 20 kr. F. L. 20 kr. Netyo Mariska 50 kr. N. N. 10 kr. Özv. Sofnadné 50 kr. Diósy Jolánka 10 kr. Hollósy Jenőné 30 kr. Henger Mariska 10 kr. Henger Ilma 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 2 frt 70 kr.*

Thurzó Ilona *1768. sz. ívén:* Dankó Olga 20 kr. Egy valaki 20 kr. N. N. 10 kr. Kún Gézáné 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. B. K. 10 kr. 00 10 kr. K. L. 20 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

Schmidek Margit *1769. sz. ívén:* N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Glück Mórne 30 kr. Átzin Péterné 30 kr. Bauer Hermin 20 kr. N. N. 20 kr. x. y. z. 10 kr. Handlósz J. 10 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

Simon Heléna *1770. sz. ívén:* Izsák Emil 15 kr. Somy Sarolta 10 kr. Klein Etelka 10 kr. Simon Heléna 15 kr. Izsák Adolfné 10 kr.

Markovits Adél 10 kr. Kohn Herman 10 kr. Klein Adolfné 10 kr. Sulcz Teréz 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Schwarz Szeréna *1771. sz. ívén:* Havasi Alajos 1 frt. R. M. 1 frt. H. 50 kr. Markovits Sámuel 50 kr. S. M. 20 kr. Roth Szeréna 20 kr. N. N. 20 kr. Incze Lajos 50 kr. Laend Ferencz 1 frt. Szeghalmy Bálint 1 frt. N. N. 20 kr. N. N. 50 kr. F. K. 20 kr. N. N. 10 kr. Goldstein Simon 20 kr. Heffer József 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. Rosenberg Gyula 20 kr W. E. 20 kr. Schwarz Szeréna 70 kr. *Összesen 9 frt.*

Szenes Mariska *1772. sz. ívén:* 90 kr.

Bene M. és Szilágyi E. *1773. sz. ívén:* Ehrlich Antónia 20 kr. Szilágyi Etelka 30 kr. N. N. 10 kr. Benkő Zs. 20 kr. Gyöngyössy J. 10 kr. Bene Mariska 5 kr. Bartos Bódogné 40 kr. Szilágyi László 10 kr. *Összesen 1 frt 45 kr.*

Fuchs Gizella *1775. sz. ívén:* N. N. 10 kr. L. F. 20 kr. Feldhein Izrael 50 kr. *Összesen 80 kr.*

Gottlieb Sz. és Roth J. *1779. sz. ívén:* Dr. Troé Sándor 50 kr. Vlosák Jánosné 20 kr. N. N. 50 kr. N. N. 40 kr. Lövy Gizella 40 kr. Zigre Gizella 40 kr. Feigenbaum Lajos 50 kr. N. N. 20 kr. Nemo 30 kr. B. R. 20 kr. *Összesen 3 frt 60 kr.*

1780. sz. ívén: Raby Adél 1 frt. A Grail Erzsi tanítónő részére adott íveken begyűlt **összeg: 269 frt 21 kr.**

Gyüjtő: Merényi Matild. Dr. Neuman Bernátné *1095. sz. ívén:* Neumann Rózsa 1 frt. Dr. Ligeti Józsefné 1 frt. Landesmann D. 1 frt. Dr. Neumann Bernátné 1 frt. Neumann Béla 50 kr. Pick Jenő 1 frt. Pick Regina 1 frt. N. N. 50 kr. *Összesen 7 frt.*

Gyüjtő: Péntek Farkasé, Liptó-Szt.-Miklós. Anonymus *1120. sz. ívén:* Fritz István 20 kr. Fritz Istvánné 20 kr. Skonyán Gusztáv 50 kr. Szavetuk József 50 kr. Makoviczky B. János 20 kr. Bohus Péterné 30 kr. Zámbelly Ludmilla 20 kr. Mihalik Lajos 20 kr. Takács József 20 kr. N. N. 10 kr. Eördögh 20 kr. *Összesen 2 frt 80 kr.*

Bartos Mária *1121. sz. ívén:* Fritz Istvánné 20 kr. Hübel András 20 kr. Korbász Vendelné 10 kr. E. M. 15 kr. Schaffer Amália 15 kr. Bano Lajosné 20 kr. Balczó József 10 kr. T. Lajos 20 kr. Reisz Miksa 10 kr. Kálai Edéné 10 kr. Schaffer M. 10 kr. N. N. 20 kr. Alexy 20 kr. Schichu Auguszta 10 kr. Hampel Zs. 10 kr. Bano 20 kr. N. N. 20 kr. Hoffmann Adolfné 10 kr. Tholt Béláné 10 kr. Bartos Emilné 20 kr. Mikó József 20 kr. Lang Józsefné 20 kr. A. Kux B. 10 kr. Bartos Péterné 10 kr. Bartos Mária 10 kr. Bellus Péterné 10 kr. Durkoth Károlyné 20 kr. *Összesen 3 frt 90 kr.*

Rosenzveig Fáni *1123. sz. ívén:* Fritz István 20 kr. Szavenek 20 kr. Stein Jakab 30 kr. Stark János 10 kr. Rosenzweig F. 10 kr. *Összesen 90 kr.*

Schefranka Anna *1124. sz. ívén:* Fritz Istvánné 20 kr. B. Sefranka 10 kr. L. Sefranka 10 kr. Trnowszky József 10 kr. N. N. 11 kr. Sefranka Anna 10 kr. Scheder Anna 10 kr. Scholtz Anna 10 kr. N. N. 20 kr. Pálka Mari 10 kr. *Összesen 1 frt 21 kr.*

Hermann Mari *1125. sz. ívén:* Fritz István 20 kr. Metzl Etel 10 kr. Hermann Mari 10 kr. Pintér Farkas 10 kr. Tücher Márk 15 kr. Hermann Lipót 20 kr. Hermann Katalin 20 kr. Geiger Márk 20 kr.

Hercz Lina 10 kr. Szavanek 20 kr. May G. 20 kr. Kipik 10 kr. Zalendorf 10 kr. *Összesen 1 frt 95 kr.*

Lakner Ilona *1127. sz. ívén:* 10 kr. Lakner Márk 25 kr. Lakner Bianka 10 kr. Lakner Gyula 10 kr. Thuránszky Tamás 50 kr. Spitz Ignácz 10 kr. Id. Okolicsány Antal 50 kr. Krakauer Hermin 15 kr. Szavanek 20 kr. Rotschild E, 10 kr. Detrich Antal 10 kr. Littmann Sándor 10 kr. Rotschild Irén 15 kr. Haas Márk 15 kr. *Összesen 2 frt 60 kr.*

Littmann Czeczilia *1128. sz. ívén:* Mártinovich János 20 kr. Pongrácz Fáni 40 kr. D. Emil 20 kr. D. Kornél 20 kr. Littmann Samu 20 kr. Szavernek 20 kr. F. H. 20 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

Szeilendorf Regina *1129. sz. ívén:* N. N. 10 kr. Moys A. 10 kr. Joób Modocsányi Ella 1 frt. Ocsuly Iza 20 kr. B. B. 50 kr. Zeilendorf Regina 20 kr. *Összesen 2 frt 10 kr.*

Antal Margit *1130. sz. ívén:* Edny Vilmos 10 kr. Schneider Gizella 20 kr. Vitális Vilmos 20 kr. Vitális Irén 20 kr. *Összesen 70 kr.*

Berger Anna *1131. sz. ívén:* Berger Julia 20 kr. Haas Flóra 10 kr. Kónyi Mathild 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Stark Leona *1132. sz. ívén:* Kubinyi Bertalan 1 frt. Stark Ármin 50 kr. Stark Leona 10 kr. Toplanszky Mór 1 frt. *Összesen 2 frt 60 kr.*

Haas Flóra *1133. sz. ívén:* Schvalb Emánuel 40 kr.

Stern Szeréna *1134. sz. ívén:* Stern Betti 10 kr. R. A. 10 kr. Irmaházy Boris 10 kr. Felit Jónás 10 kr. Frankl Irénke 10 kr. Frankl Hugó 20 kr. Mufti Andor 10 kr. Kovács 10 kr, Vilcsinszky Anna 10 kr. Lajcsik Matild 10 kr. Lőwy Julia 10 kr. Friedmann 10 kr. Kumolczy Ákos 10 kr. Schmidtkoválly 10 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Ring Fila *1135. sz. ívén:* Ullmann 1 frt. Ring Fila 10 kr. Ring Arnold 10 kr. Feltsch Lajos 10 kr. Dr. K. B. 10 kr. Ullmann Jozefin 20 kr. M. 10 kr. Stark Ármin 20 kr. Dobl 20 kr. Dr. Roth 1 frt. Groszmann Emma 10 kr. Hexner Irén 20 kr. Révay Ede 20 kr. Baiher Czeczilia 10 kr. Beer H. 20 kr. Ullmann Teréz 20 kr. Ring Jozefin 20 kr. St. 10 kr. *Összesen 4 frt 40 kr.*

Kiszely Kálmán *1136. sz. ívén:* 10 kr. Klein Béla 10 kr. Wipnyoszky Károly 10 kr. Érdeky Gabriella 20 kr. Szkicsák Ödön 20 kr. Bartók Julia 10 kr. Szágány Marie 20 kr. S. 10 kr. Faragóné 20 kr. Eckert Elekné 20 kr. Szutyony Gézáné 20 kr. Kaizer Matild 10 kr. Hoffmann Adolfné 20 kr. Penkaláné 20 kr. Bodekyné 10 kr. Tholt Béláné 10 kr. Wolf Ágostonné 20 kr. Durkoth Károly 20 kr. Witrovszki Ferdinánd 10 kr. Stern Mórné 20 kr. Lehóczky et Comp. 10 kr. Soltész Lenke 30 kr. Korbász Vendelné 10 kr. Erben Jánosné 20 kr. *Összesen 3 frt 80 kr.*

Reisz Irén *1137. sz. ívén:* Pesti Ármin 20 kr. Jozefin 10 kr. Peichner Antal 10 kr. Gaul Ármin 10 kr. Ring Mór 30 kr. Mayer Lajos 20 kr. Reisz Malvin 10 kr. *Összesen 1 frt 10 kr.*

Lövy Gizella *1139. sz. ívén:* Pityó Géza 20 kr. Joman Böske 20 kr. Tenzer Irma 20 kr. Kurcz Mariska 20 kr. Lövy Karoline 50 kr. Herz Paula 20 kr. Meyer Margit 20 kr. Strausz Mór 20 kr. Zeilendorf J. 10 kr. Freyer Róbert 30 kr. Friedmann 10 kr, Werner 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. M. J. 10 kr. Miko 20 kr. Kut Adolf 10 kr. K. 25 kr. P. 20 kr. Szavernek 20 kr. Fritz 20 kr. M. D. 20 kr. Muky 20 kr. H. 20 kr. J. 10 kr. x. y. 20 kr. Alfréd 10 kr. N. 10 kr. Szokol 10 kr. Szmrecsányi 20 kr.

Kohn 10 kr. M. H. 10 kr. W. 10 kr. Hinner Irén 10 kr. Sontag A. 10 kr. Früstük Andor 10 kr. Unger 10 kr. Weisz 10 kr. W. 10 kr. Wolko M. 10 kr. *Összesen 6 frt 45 kr.*

Mauksch Sarolta *1140. sz. ívén:* Mauksch Sarolta 20 kr. J. U. 20 kr. Ullmann Teréz 20 kr. Tetvay Fülöp 20 kr. Kurcz Mariska 20 kr. *Összesen 1 frt.*

Bujna Mária *1138. sz. ívén:* Dr. Koliony József 20 kr. Holéczy Teréz 50 kr. Bujna Mari 20 kr. Szaveruk 20 kr. Strnisko Ludmilla 10 kr. Skarka András 10 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.* Péntek Farkasné gyűjtése (1120—1138. íven) **Összesen: 40 frt 76 kr.**

Gyüjtő: Dömők Erzsébet Balassagyarmat. 1210. sz. ívén: Hummer Mihály 10 kr. Tomeskó Vida 10 kr. Tomeskó Stefani 10 kr. Dömők Erzsébet 40 kr. Huley Anna 20 kr. Dömők Lujza 10 kr. Tolnay Mariska 20 kr. Tolnay Vilma 20 kr. Schmidt Elza 25 kr. Dömők Ilona 40 kr. Parthegyi 40 kr. Zelenka Jánosné 50 kr. Jung Károly 49 kr. Sebastiány Teréz 2 frt. Lénert Mária gyűjtése: Darvay Armin 10 kr. Lenért Mária 10 kr. Braitsoerd J. 10 kr. Tomisné 10 kr. Kapor Ilona 40 kr. Hell Ignilláné 20 kr. Bogdán Szidónia 20 kr. Ferjancz Emilia 20 kr. Jónás Matild 20 kr. Dániel Róza gyűjtése: Gonda Károly 50 kr. Feledi Ferencz 1 frt. Kacskovics Iván 30 kr. Kacskovics Jenő 30 kr. Deseffy Elek 30 kr. Lepeczky Béla 30 kr. Dániel Róza 30 kr. Löffler Teréz 10 kr. Guttfreund 10 kr. Bischnitz Fáni 10 kr. Szoboszlay Mórné 40 kr. Berczelly Ödönné 20 kr. Brairfer Alajos 30 kr. Komanky Emőd 30 kr. Dr. Imkovicz Endre 20 kr. Jeszenszky Imre 20 kr. Sztrenyarszky Géza 30 kr. Berczelly Margit 20 kr. Komjáthy Ilona 20 kr. Dévény Janka 20 kr. Horváth Danóné 20 kr. Jeszenszky Jolán és Erzsi 30 kr. *Összesen 13 frt 34 kr.*

Tapolcsányi Gizella és Szojár Sarolta *1214. sz. ívén:* Tapolcsányi Gizella 1 frt N. 10 kr. N. N. 10 kr. K. K. 10 kr. W. T. A. 10 kr. Nyifor Sándor 50 kr. F. K. 30 kr. G. K. 30 kr. Steller Antal 50 kr. D. J. 10 kr. Schmidt Gyula 50 kr. Endrődy Erzsi 20 kr. E. J. 20 kr. Balogh Mária 10 kr. *Összesen 4 frt 20 kr.*

Domán Róza és Etel *1215. sz. ívén:* Domán Bernát 50 kr. Domán J. 20 kr. Gescheit Samu 20 kr. Scheil Domonkos 50 kr. Weisz M. 20 kr. Weisz Irma 10 kr. Glaser Gábor 10 kr. Gozdik Lajos 20 kr. Nelli 20 kr. Osztreicher 10 kr. Pintér János 10 kr. H. F. Nyék 10 kr. Krecsán 1 frt. Silber 10 kr. Kohn A. 20 kr. Lővy Lenke 10 kr. Kemény Gáborné 20 kr. Elfer Izsákné 10 kr. N. N. 20 kr. Schwarz Mór 50 kr. *Összesen 4 frt 65 kr.*

Karlik Erzsébet *1216. sz. ívén:* Karlik Erzsébet 1 frt. Szojár Sarolta 10 kr. Karlik Mária 40 kr. N. N. 20 kr. Hummer Mihály 1 frt. Önérzés 10 kr. Reinhart Zsiga 20 kr. Herzog Lipót 10 kr. Papp Gyula 20 kr. Debreczeny Márton 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Nyifor N. 20 kr. Pletrich János 30 kr. Grünbaum 10 kr. Andarlik Ferdinánd 20 kr. Löffler Gábor 20 kr. Mihalik János 10 kr. Senki Feri 10 kr. Blarus F. 40 kr. Karlik István 10 kr. Ráday Apollónóia 20 kr. K. 50 kr. Snosz Augusztin 20 kr. Retziser István 20 kr. *Összesen 6 frt 40 kr.*

Weisz Henriette *1217. sz. ívén:* Weisz Henriette 50 kr. Streisinger Paula 50 kr. Weisz Matild 50 kr. Weisz Ármin 50 kr. Streisinger A. 20 kr. Weisz Anna 20 kr. W. J. 20 kr. Streisinger Laura 20 kr. Grünbaum Berta 20 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

Lövy Regina *1218. sz. ívén:* Lövy Regina 10 kr. Schmidl Etel 10 kr. Schmidl Mária 10 kr. Streisinger Laura 20 kr. Sz. B. 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Berczell Antónia *1219. sz. ívén:* Berczel Antónia 50 kr. Eifer S. E. 1 frt. Schmidl Sarolta 50 kr. Berczel Lipótné 1 frt. Dr. Buczelné 50 kr. Himmerler B. 20 kr. Klein Jenő 10 kr. Elfer Teréz 30 kr, Elfer E. 20 kr. Kondor 30 kr. Klein Emma 10 kr. Himler Miklós 20 kr. B. R. 10 kr. *Összesen 5 frt.*

Kohn nővérek *1220. sz. ívén:* Fazekas Mária 2 frt. Léderer Sándor 2 frt. Léderer Mária 1 frt. Kondor József 50 kr. Kohn nővérek 50 kr. *Összesen 6 frt.*

Teller R. és Szabó M. *1221. sz. ívén:* Teller Anna 1 frt. Szabó Mária 1 frt. N. N. 30 kr. N. J. 10 kr. Gracza László 40 kr. B. B. 10 kr. Fábry János 10 kr. Váczi Ferencz 10 kr. Stücz Antal 10 kr. Csenner Szereny Samu 10 kr. Airenger 10 kr. N. N. 10 kr. M. M. 10 kr. Az 20 kr. — 20 kr. — 20 kr. detto 10 kr. Stucz Anton 10 kr. Fábry János 10 kr. Sz. P. 10 kr. Bér János 10 kr. Pauker József 20 kr. E. 20 kr. — — 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Motusch 20 kr. Benezell 10 kr. N. N. 10 kr. Pajolny Gizella 10 kr. Schulz Anna 10 kr. Marosyné 10 kr. Gondakné 10 kr. F. 20 kr. Anua 10 kr. Büchler Pink 20 kr. Pahorick Irma 10 kr. Pl. 10 kr. Bewelly 20 kr. Schmidl E. M. 20 kr. M. N. 7 frt 90 kr. Petrovits A. A. 20 kr. Schmidt Adolf 10 kr. Mayer M. 10 kr. Selmeni Sándor 20 kr. Rónay Zsigmond 20 kr. Makkay Sándor 20 kr. *Össze-sen 8 frt 20 kr.*

Weiss Sarolta *1222. sz. ívén:* Weisz Sarolta 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Kordon Józsefné 20 kr. Weisz Régi 10 kr. N.N. 10 kr. N. N. 20 kr. Rónai Ignáczné 20 kr. Jakoby Irma 20 kr. Sugár Mórné 20 kr. N. N. 20 kr. Felsenberg. M 20 kr. Herzfeld Lidia 15 kr. *Összesen 2 frt 55 kr.* Dömök Erzsébet gyűjtése (1210—1222. sz. íveken) **összesen: 54 frt 44 kr.**

Gyüjtő: Bartal Sarolta, Szenicz. 1223. sz. ívén: Bartal Sarolta 2 frt. Singer 50 kr. Singer főhadnagy 50 kr. Bartal Ilonka 50 kr. A nagyszombati Orsolya-szűzek együttes adománya 30 frt. S. M. Rémy főt. 2 frt. Kruplaniczné 1 frt. Kruplanicz L. 20 kr. Kruplanicz Szeréna 30 kr. Kruplanicz Aranka 10 kr. *Összesen 37 frt 60 kr.*

Gyüjtő: Petrák Anna tanítónő, Alsó-Meczenzéf, 1288. sz. ívén: Bercsinszky Alajos 1 frt. Schürger Amália 20 kr. Schmotzer Anna 10 kr. Payer Apollonia 20 kr. Anna Gedeon Partl 20 kr. Schvarz Agersz 20 kr. Petrák Anna 1 frt 10 kr. *Összesen 3 frt.*

Gyüjtő: Bauer Ilona 1652. sz. ívén: Végh Ignáczné 1 frt. Horváth Jenőné 50 kr. Bauer Ilona 40 kr. M. M. 50 kr. Benesch Ferenczné 50 kr. *Összesen 2 frt 90 kr.*

1998. sz. ívén: Lillek Istvánné 10 kr. x. y. 10 kr. Sz. 10 kr. K. 10 kr. Simonits Béla 10 kr. *Összesen 50 kr.*

Gyüjtő: Nagy Lujza, a szegszárdi felső leányiskola igazgatója. Szép Hildegárd *1289. sz. ívén:* Laky Etelka 20 kr. Müller Irma 20 kr. Laky Ilka 20 kr. Laky Erzsi 20 kr. Schubert Zenka 20 kr. Köpetzky Erzsébet 20 kr. Steiner Károlyné 20 kr. Schubert Jánosné 20 kr. Szép Hildegárd 30 kr. Kresz Jánosné 20 kr. Stadér Lajosné 20 kr. Wehrweith Mariska 20 kr. Wehrweith Irma 20 kr. Adler Jánosné 30 kr. Laky Sándorné 35 kr. Zádor József 30 kr. Meine Károly 25 kr. Traiber Tivadarné

40 kr. Müller Hermin 20 kr. Nikits Teréz 20 kr. Kalivoly János 20 kr. N. N. 10 kr. Klugl Janka 40 kr. Schubert Margitka 20 kr. *Összesen 5 frt 60 kr.*

Molnár Mariska *1290. sz. ívén:* Janovits Károly 20 kr. Hayt Mariska 40 kr. Mihálovits Istvánné 50 kr. Ferdinánd Béláné 30 kr. Özv. Ferdinánd Antalné 40 kr. Kiss Károlyné 30 kr. Ifj. Ferdinánd Antalné 30 kr. Szondy Istvánné 30 kr. Kresz Katalin 30 kr. Hargel Ignáczné 50 kr. Skultéty Istvánné 30 kr. Horváth Ignáczné 30 kr. Katalin N. 20 kr. Bencze Péter 50 kr. Ludvig Józsefné 20 kr. Ifj. Kallivoda János 10 kr. Erb Dani 10 kr. Ferdinánd Gyuláné 20 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 5 frt 60 kr.*

Hamvay Gizella *1292. sz. ívén:* Goldberger Róza 50 kr. Braun Bernátné 30 kr. Krausz Malvin 20 kr. Krausz Erzsébetné 30 kr. Klein Julia 30 kr. Salamon Jakabné 20 kr. Hamvay Gizella 20 kr. *Összesen 2 frt 20 kr.*

Fischhof Teréz *1293. sz. ívén:* Fischhof Jenő 10 kr. Fischhof Flóra 10 kr. Wolf Sarolta 20 kr. Tóth Antalné 10 kr. Salamon Regina 20 kr. Jilk Lászlóné 20 kr. Bátory Elek 20 kr. Himen 20 kr. B. 20 kr. Berger Benőné 15 kr. Eisler Sámuelné 15 kr. Kramer Hermin 20 kr. Holub Jánosné 20 kr. Udvarik Sándor 50 kr. Kelecsényi Ambrus 1 frt. K. F. 50 kr. Fischhof Lajos 20 kr. Nagy Jánosné 30 kr. Ujfalusi Irma 20 kr. Günsz Berta 15 kr. N. N. 10 kr. Wéber Adolf 15 kr. Wolf Regina 20 kr. Fischhof Teréz 10 kr. *Összesen 5 frt 60 kr.*

Wittinger Mária *1294. sz. ívén:* N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Somogyiné 20 kr. Szigeth Gábor 30 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. S. M. 10 kr. Beöthy Károlyné 20 kr. Walter Károlyné 30 kr. Oszoly Károlyné 10 kr. N. N. 40 kr. Klement Ferenczné 30 kr. Ujvári Cseh Sz. 10 kr. Molnár János 20 kr. Krammer Kálmán 20 kr. *Összesen 2 frt 90 kr.*

Zarubay Ilona *1295. sz. ívén:* Özv. Thodorovits 1 frt. Hand M. 20 kr. Gottlieb Róza 15 kr. N. N. 40 kr. *Összesen 1 frt 75 kr.*

Schriba Emma *1297. sz. ívén:* Özv. Kálmánné 20 kr. Komáromy Gyuláné 30 kr. N. N. 20 kr. M. 50 kr. N. N. 10 kr. Helbert Istvánné 20 kr. x. y. 50 kr. Örffy Lajosné 30 kr. Leitensdorferné 20 kr. N. N. 10 kr. Pap Gyuláné 40 kr. *Összesen 3 frt.*

Kron Róza *1296. sz. ívén:* Kron Róza 30 kr. Kron Misi 10 kr. Kron Maris 10 kr. Kron Etel 10 kr. Kron Zsófi 10 kr. *Összesen 70 kr.*

Tausig Szidónia *1298. sz. íven:* Spitzer Vilmosné 20 kr. Steiner Adolfné 40 kr. Weltmann S. 30 kr. Vohl Ilona 20 kr. Uriteln 50 kr. Bauer Julia 20 kr. Taussig Szidónia 20 kr. *Összesen 2 frt.*

Hirsfeld Mina *1299. sz. ívén:* Salamon Ármin 10 kr. Ékes József 10 kr. Türy István 10 kr. Theisz Lőrincz 10 kr. Jelemon Sámnel 10 kr. Hirschfeld Mór 20 kr. Novák Simon 10 kr. Salamon Miksa 10 kr. Würschfeld Ignácz 10 kr. Fleischer Ödön 10 kr. Novák Mór 20 kr. Zovody Eleonora 10 kr. Hischfeld Gyula 10 kr. Závody Erzsébet 20 kr. Tikler 10 kr. Novák L. 10 kr. *Összesen 90 kr.*

Rajchich M. *1300. sz. ívén:* Geiger Gyuláné 1 frt. Steineckerné 50 kr. Sossné 50 kr. Tordányi 50 kr. N. 10 kr. N. 20 kr. Jámbusz Jánosné 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 3 frt 10 kr.*

Gözsy Irén *1301. sz. ívén:* Gözsy Ferencz 1 frt. Sebőkné 1 frt. N. N. 1 frt. *Összesen 3 frt.*

Módly Flóra *1302. sz. ívén:* Leopold Lajosné 1 frt. Horváth Ignáczné 50 kr. Pirenty Gyuláné 50 kr. Özv. Dragienyné 50 kr. Ágoston Károlyné 40 kr. Simon Laura 40 kr. Módly Flóra 50 kr. *Összesen 3 frt 80 kr.*

Landerer Leona *1303. sz. ívén:* Fahrner Jozefa 50 kr. H. F. 50 kr. Ellmann Bözsike 20 kr. Krammer Vilmos 1 frt. Szerényi Adreanna 50 kr. Lang 1 frt. Landerer Elzácska 1 frt. *Összesen 4 frt 20 kr.*

Mehrwerth Erzsi *1304. sz. ívén:* Szomorú 31 kr. M. A. 30 kr. Mehrwerth Erzsi 25 kr. N. N. 20 kr. Beöthy Károlyné 50 kr. Mehrwerth Árpád 50 kr. Adler Jánosné 20 kr. N. N. 20 kr. Hilbert Istvánné 20 kr. N. N. 30 kr. N. N. 24 kr. Flesch Albertné 20 kr. M. L. 25 kr. *Összesen 3 frt 65 kr.*

Kolozsváry Margit *1305. sz. ívén:* Özv. Somogyi Zsigmondné 30 kr. Özv. Kolozsváry Endréné 20 kr. Varasdy Lajosné 30 kr. Varasdy Ilona 10 kr. Szentpétery Józsefné 30 kr. N. N. 30 kr. Özv. Schiner Istvánné 20 kr. Herczegh Emilia 20 kr. Szauer Flóra 20 kr. Kolozsváry Margit 20 kr. Halász Erzsike 20 kr. Takács Mariska 20 kr. Stamm Istvánné 20 kr. Dömötör Maris 10 kr. Liszka Kálmánné 20 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

Lőrinczy Irén *1306. sz. ívén:* Ertl Kálmán 50 kr. Ell Jánosné 20 kr. Lőrinczy Irén 20 kr. *Összesen 90 kr.*

Csapó Erzsi *1307. sz. ívén:* Csapó János 20 kr. Csapó Erzsébet 10 kr. *Összesen 30 kr.*

Bilitz Róza *1308. sz. ívén:* Lévay Ignáczné 30 kr. Deutsch 20 kr. Leicht Lajosné 40 kr. Billitz Maris 20 kr. Billitz 20 kr. Wiener Ferenczné 30 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

Leopold Janka *1309. sz. ívén:* Leopold Sándorné 2 frt. Leopold Gusztáv 10 kr. Leopold Janka 20 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

Zsigmond Hermin *1310. sz. ívén:* Superák Róza 20 kr. Korboly Mariska 20 kr. Superák Sándor 20 kr. Zsigmond Lenke 20 kr. Hajpál Sándorné 10 kr. Zsigmond Ferencz 10 kr. Raics Gyuláné 20 kr. Konstánczer Maris 10 kr. Bátory Ilona 30 kr. Ifj Rill Józsefné 20 kr. László Nina 10 kr. Simon Gyula 20 kr. N. N. 20 kr. Zsigmond Hermina 10 kr. *Összesen 2 frt 40 kr.*

Pirnitzer Gabriella *1311. sz. ívén:* Reichl Sándorné 10 kr. Pirnitzer Vilma 10 kr. Fülöp Lajosné 10 kr. Doon Jánosné 10 kr. Piklerné 10 kr. Aler Jánosné 20 kr. Salamon Regina 10 kr. Krámen M. 10 kr. Mayer János 10 kr. Reichl Simonné 10 kr. Pirnitzer Gabriella 20 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

Rivészy Mária *1312. sz. ívén:* Isgum Magdolna 20 kr. B. A. 1 frt. Rivészy Anna 10 kr. Baumenhuber 10 kr. Tóth mérnök 10 kr. Scheleznitz 10 kr. Simon Gyula 10 kr. Németh Tinka 10 kr. Séner Olga 10 kr. Várkonyi 10 kr. Czonk Pálné 10 kr. Traiber Anna 20 kr. Szendrődyné 10 kr. Hilbert Istvánné 10 kr. Schöner Istvánné 10 kr. N. N. 10 kr. Réposy Ilonka 10 kr. *Összesen 2 frt 80 kr.*

SAJTÓHIBA.

Az okt. szám 380. lapjának 5-ik sorában:

számításmód helyett olv. *tanításmód.*

A magyarországi tanítók országos segélyegylete ügyében.

A magyarországi tanítók «*Eötvös alap*»-ja, mely a hazai tanítók özvegyeinek és árváinak, valamint a nyugalomba lépő kiérdemült agg tanítóknak 50—100 frtnyi segélyösszegeket és a felsőbb iskolákba járó jelesen tanuló tanítógyermekeknek 50—100—200 frtnyi ösztöndíjakat nyújt, jótéteményeit felekezeti és nemzetiségi különbségre való tekintet nélkül osztja ki. Ezen országos jótékony egyesület 12 évi működése alatt 129 róm. kath., 59 ev. ref., 59 ág. hit. ev. 5 unit. 4 gör. kath. és 40 izr. vallású, összesen 295 tanítói családot segélyezett s e czélra együttvéve 22,180 frtot utalványozott. Ezenkívül két ízben tekintélyes összegeket gyűjtött az árvíz által sujtott vidékek tanítói számára, és 9 év óta két egyetemi tanulónak, a kik vidéki tanítók fiai közül választattak, évenkint 120—120, összesen 2160 frtot juttatott irodai segédkezésért, továbbá a tanítók országos árvaházát is 500 frtnál többel támogatta.

A tanítók ezen országos jótékony intézete azonban még ma is sokkal gyöngébb, semhogy kitűzött szép feladatának a legszerényebb mértékben is megfelelhetne. Évenkint igen számos folyamodót üres kézzel kénytelen az «Eötvös-alap» jótéteményeit osztó országos bizottság elutasítani pedig épen most, ez idő szerint kezdődik az «Eötvös-alap» legnehezebb korszaka, minthogy napról-napra szaporodnak azon kiérdemült tanítók és tanító özvegyek, a kiket pénzügyi tekintetek következtében az 1875-diki országos tanítói nyugdíjtörvény csak azért zárt ki a tanítói nyugdíjintézet áldásaiból, mivel e törvény szentesítésének idejében már betöltötték volt életöknek 50-dik évét. Ugyanezekért az «Eötvös-alap»-ot gyűjtő és kezelő országos bizottság azon alázatos kérelemmel fordul a hazának minden egyes hű fiához, különösen pedig a népoktatásügy iránt melegebben érdeklődő iskolaszéki-tag urakhoz és a királyi tanfelügyelőségekhez: fogadják az «Eötvös-alap» ügyét háthatós pártfogásukba és figyelmeztessék a hazának polgárait is arra, hogy emlékezzenek meg filléreikkel a nemzet legszerényebb napszámosainak jótékony egyesületéről.

A haza minden egyes néptanítóját pedig ezennel ismételve fölszólítjuk, lépnének azon nehány ezer lelkes kartársaik sorába, a kik már évek óta hetenkint 2—2 krral, évenkint 1 frttal járulnak a kartársi közérzület és szeretet szent oltárához, annyival is inkább, mivel hogy ha a hazának minden egyes néptanítója ezen aránylag csekély áldozatot meghozná, országos jótékony intézetünk évenkint ≥5,000 frttal gyarapodnék és a magyar tanítóság hozzá méltó önérzettel tekinthetne az «Eötvös-alap»-ra mint olyanra, mely a németországi tanítók hatalmas Pestalozzi alapját is fölülmulja nem csak a czélt, hanem áldásos működésének sikerét tekintve is.

Tisztelettel alulírottak készséggel szolgálnak gyűjtő ívekkel és alapszabályokkal minden egyes iskolai hatóságnak és iskolának a mint erre levelezési lapon fölszólíttatnak. *Eddigelé kibocsájtott gyűjtőíveinknek gondozóit pedig arra kérjük az «Eötvös-alap» országos bizottságának nevében: legyenek szívesek azokat a gyűjtés eredményével együtt az «Eötvös alap» pénztárnokához, Orley János főrósi igazgató tanító úrhoz (Budapest VIII. ker. ősz utczai közs. el. isk.) legkésőbb 1888 január 10-éig beküldeni, hogy a nyilvános nyugtatványozást a Néptanítók Lapjának hasábjain eszközölhessük.*

A midőn a magyaroszági tanítók «Eötvös-alap»-jának érdekében fölemelt esdőszózatunkat e becses lapok mélyen tisztelt olvasóinak kegyeibe és pártfogásába ajánljuk, maradtunk kitűnő tisztelettel

Budapesten a tanítók «Eötvös-alap»-jának országos bizottsága nevében

Péterfy Sándor elnök.
Luttenberger Ágost titkár.